

შუადღე მიღწეული იქნებოდა, როდესაც ორსართულიანი სახლი-დან, N12, ლევერის ქუჩაზე, კიდევ ერთი კაცი გამოვიდა და საკონსულოს კარები ბრაზით გამოიჯახუნა.

ერთხანს შესდგა და ხელში ნაჭერი დაჭმუჭნული რბილი ქუდი ვითომ შეასწორა, ნამდვილად კი უარესად მოსთელა. მერმე ისევ ავლო თვალი იმ შენობას, როგორც სასამართლოს აჭხედავს ხოლმე მომჩივანი, რომელმაც უეჭვო საქმე წააგო, და მცირე ყოყმანის შემდეგ ლიუქსენბურგის ბალისკენ წავიდა.

უცებ ისევ შესდგა, ჯიბეზე ხელი მოუსვენრად მოიფათურა და, რა დარწმუნდა, რომ ყოველივე თავის რიგზე იყო, ხშირი ნაბიჯით: განაგრძო გზა.

საკონსულოს პირდაპირ ფილაქანზე მუდმივ დარჭობილმა აგენტმა მიმავალს თვალი აადევნა და გაიფიქრა:

"ვერ მორიგდნენ".

შემდეგ უბის წიგნაკი ამოიღო და რაღაც ჩაინიშნა იმ ფურცელზე, სადაც ადრევე ჰქონდა ჩაწერილი: "N86. შავი ჯაგარი. 40 წლისა. მკვრივი. მოუხეშავი. 170 სანტიმეტრი. მარცხენა ხელი დამწვარი. მარტო მოდის-. მერმე ხელები ჯიბეებში ჩაიწყო და ქვის კაცივით დაიწყო ნელი ბიჯება, თანაც მჭრელ თვალებს სახიფათო სახლს არ ამორებდა.

ნოდარ შუბიძე სენატს გამოსცდა, ოდეონის ქვეშ ვეება მაღაზიის წინ შესდგა და ახალ წიგნებს გადაავლო თვალი. მაგრამ გული ვერ დაუდო, რადგან იმ დღეს აღარ ეწიგნებოდა, და დამწვარი ხელით თავის წვერივით შავი საათი ამოიღო და დაჭხედა.

საუზმის დრო იყო და ქუჩაში ხალხმა იმატა. სენ-მიშელის ბულ-

*** 182 ***

ვარზე ამოვიდა და ხელახლა შესდგა. რომელ კაფეში ისაუზმოს? იქვეა ნაცნობი "სუფლო. "დარკური? "ვოლტერი "პასკალი-და სხვა მრავალი. მაგრამ...

არა, არც ერთ ამ კაფეში არ შევა. იქ უეჭველად . შეხვდება გადმოხიზნულ ქართველებს, რომელნიც... არა, საჭირო აღარ არის. ვისთვის? რაღასთვის? ზეპირადაც იცის ნოდარმა, ვინ რას იტყვის, რა გეგმას გადმოუშლის. მთქმელი სხვებსაც შეახურებს და თვითონაც გაღვივდება. ისიც იცის, თვითონ ნოდარიც როგორ მოიქცევა: სახეზე უნდობლობის ღიმის აიკრავს და ერთ სიტყვასაც ვეღარ დასძრავს, გულზე კი მწვავე სევდა მოაწვება და მეთათასე-ჯერ გაიფიქრებს:

"ნეტარ არიან მორწმუნენი, მე კი..."

თვითონ კი დიდი ხანია ჭიანჭამთა სიაში მოექცა. უკან ეყარა რვა უგრძესი წელიწადი (უფრო გრძელი, ვიდრე მანძილი პარიზიდან ტფილისამდე), ეკლით დაფენილი და შხამით მორწყული

გზები (უფრო საურვე და მწვავე, ვიდრე გზანი გოლგოთისანი), დამსხვრეულ იმედების გორები (ძველ ნაქალაქევზე მეტად დანგრეული) და კიდევ იდუმალი რაღაც, თუ ვიღაც, რომელიც მოკვეთილ სხეულივით დარჩა იქ, შორს, ძალიან შორს, ცხრა მთისა და ცხრა ზღვის გადაღმა, და რომელიც ერთხელ... ოდესღაც...

და ერთხელ, - აბა ვინ იტყვის, როდის და როგორ დაიწყო ის დიდი ნგრევა, --- ერთხელ ნოდარ შუბიძემ ცხადად იგრძნო და გაიგო, რომ გაღმა დარჩენილი კი არ იყო მისი მონაკვეთი, არამედ თვითონ ნოდარი იყო იმ ცოცხალისა და უზარმაზარის მონაჭერი, ჩანაბერი და ჩანათესლი - იმდენად მცირე და უმნიშვნელო, რომ აგერ იმ ტელესკოპშიც კი ვერ გამოჩნდება, აგერ იმაში, რომელიც იქ, ლიუქსენბურგის ზადის ბოლოში, ვეება ცალთვალა დევივით ასვეტილა ცისკენ.

და ყველაფერიც სწორედ ამის შემდეგ დაიწყო.

არა, აღარ შევა კაფე "პასკალა-ში, არც "სუფლოა-ში, არც „დარკურა-ში.

ერთხელ კიდევ მოიფათურა ჯიბე და სწრაფი ნაბიჯით წავიდა პანთეონისკენ. ქუჩა რომ გადაჭრა, გაღმა მიმავალ ავტობუსს შეახტა და მთვარეულივით ჩამოჯდა.

დღეს რომ სევრიდან პარიზში მოდიოდა, ჰფიქრობდა: კონსული ვიზას მომცემს. მერმე ტელეფონებსაც ავამუშავებ და პნევმატური ფოსტითაც დეპეშებს დავუგზავნი... ყველას, ყველას, უკლებლივ ყველას - ამხანაგსაც და... ნამხანაგარსაც. დეე, ყველანი მოვიდნენ და უკანასკნელად მნახონ. ერთხელ მაინც გადაუხდი დიდ ნადიმს

*** 183 ***

. და... არა, მშვიდობით დარჩენას მაინც ვერ ვუსურვებ. საშინელი ალიაქოთი ასტყდება. ვინ იცის, იქნება მომდრიკონ და დამტოვონ კიდევაც.

. საღამოზე ლათინთა უბანს დაივლის, სორბონის მიდამოებში ოციოდე ქართველს წააწყდება და ყველას დაჰპატიჟებს. საღამოზე კი გაღმა წაიყვანს და სადმე, ოპერის მახლობლად, თუნდაც, "გრანდ ჰოტელ--ში, დიდებულ სადილს მიართმევს... იქიდან ელისეს მინდვრებზე გაივლიან და იქ კი კავკასიელთა "სელექტ--ში შეიხედავენ.

შემდეგ გამობრუნდებიან, დიდ ბულვარებზე ავლენ, მონმარტრის აღმართს შეუდგებიან და შუაღამეზე პიგალის უბანში ავლენ.

"იქ ჩვენებურებს ღამის კაბარე აქვთ გამართული - "შატო კოკაზიენია. წინ წითელ ჩოხიანი მეკარენი დაგვიხვდებიან, შიგნით კი ყველაფერი ჩვენებური იშოვება: საცივიც და ღომიც, ჩიხირთ-მაც და ხარჩოც, ჩახოხბილიც და ცოცხალაც, ტაბაკაც და... და წითელი ბორდოც, რომელიც კახურს ენათესავება"

წითელი ბორდოც, ტკბილი დუდუკიც და გიჟური ლეკურიც -- ნამდვილზე უნამდვილესი, თითის წვერებზე შემდგარი, ორბივით

მქროლავი, ცეცხლივით მწვავე და ჩაბარუხივით მჩქეფავი. გული გაიხსნან მეგობრებმა! სვან და სჭამონ დევებივით! იმღერონ, იცეკვონ და თუნდაც ყველაფერი ყირაზე დააყენონ!

ნოდარს ეხლა ფული აქვს. დანახარჯს გადაიხდის, მერმე სევრში დაბრუნდება, ბარგს აიკიდებს და გზას გაუდგება, იმ ნაცნობ გზას დაადგება, რომელიც ოდესღაც... იქიდან... დაუღვეველი... დაფშვნილი მინით იყო მოფენილი, ეხლა კი, აქედან, მკლავზე უმოკლესად და ბამბაზე ურბილესად ეჩვენება.

დიაღ, ასე ჰქარგავდა დილას, პასპორტის მიღების მოლოდინში, ახლა კი...

ახლა შატლეს თეატრთან ჩამოხტება, იქვე სადმე შესჭამს რასმეს და დღესვე სევრში დაბრუნდება. მერმე კი - „მერმე ვნახავ, რაც მოხდება“

ავტობუსმა სენ-მიშელის ხიდზე გაისრიალა და შატლეს წინ შესდგა. არავინ არ ჩამოხტა და ისევ თავის გზით წავიდა.

ქკუაც ისე სჭამს რწმენას, როგორც მზე - ყინულს.

- წრეულს, გაზაფხულზე დაიწყება, - მუდამ ესმოდა ნოდარს ყოველ მხრიდან.

- უეჭველად!

- აუცილებლივ!! - ადასტურებდნენ ათასები.

*** 184 ***

ნოდარს კი ომის რწმენა უდნებოდა და მის მაგივრად მეორე უღვივდებოდა: რომ ამ ქვეყნად მშვიდობის წყურვილი ომის ჟინზე უფრო ძლიერიაო.

ქკუა რწმენას თოვლსავით სჭამს, მაგრამ -

"მაგრამ - ლურსმანივით ჩაუჯდა ფიქრი შუბიძეს - ვინც ერთხელ იგემა ომის ზარი, მეორეჯელ ალაგიდან ველარ დასძრავ-.

- ნოტა მზადდება, ნოტა! - თოფივით სადმე გავარდებოდა დროგამოშვებით და ირგვლივ ზოგიერთი იმავე თოფის წამალივით იფეთქებდა ხოლმე:

- იწყება!.. იქნება!..

- უეჭველად!

- აუცილებლივ!

ნოდარ შუბიძე კი ისევ უნდობლად იღიმებოდა და გულში თავისთვის ამბობდა: "ყველა ნოტები, და მუქარაც კი, ჯერ-ჯერობით ზავის ღმერთს ემსახურება, შემდეგ კი - ვინ იცის, ვინ იტყვის, ვინ გამოიცნობს? აკი თვითონ "პაპაცა გამოტყდა: შეიძლება წითელმა ქვეყანამ ოცი და ოცდაათი წელიწადი გასძლოსო.

მამ შესამძლებელი ყოფილა ორმოცდაათსაც გასტანოს, ან ასსაც, ან რამოდენიმე საუკუნეც გადაიტანოს. უკვე გაცვეთილი ამბავია: ძველი ქვეყანა ახალს მუდამ ეშუღლება და მის დასანგრევად იჭურვება. ასჯერ და ათასჯერ აშლილან ერთმანერთის შესამუსრავად, მაგრამ მუდამ, თითქმის მუდამ ისევ მორიგებულან და ახალს ათასი

წლობით უცხოვრია და თავისი გზით უვლია, ეხლაც იგივე განმეორდება, ან შეიძლება განმეორდეს, ამიტომ...

და ნოდარს სწორედ ამიტომ დაეღია იმედიც და მოთმინებაც -- როდის და როგორ, ეს ხომ სულ ერთია!

ჭკუა იმედს სჭამს მეთქი, როგორც სითბო თოვლს, და ეს თოვლი - ოდესღაც ღრმა და გაუვალი - ნელ-ნელა შეთხელდა, შემდეგ აქა-იქ ლილო გამოჩნდა, ქაჩალივით დაიკორტნა, მერმე კი სულაც აიკრიფა და სენას წყალს გაჰყვა.

ახლაც ეცინება ნოდარს, წარსული რომ აგონდება. დილით-დილაძდე ან წიგნებში იყო ჩაჭედილი, ან ფაიფურის ქარხანაში ორად მოკეცილი მუშაობდა, დროგამოშვებით უცებ საიდანმე ფაჩუნი მოესმოდა, თვითონაც სხვებივით აიშლებოდა და ბარგის ჩალაგებას შეუდგებოდა.

ყველანი დარბოდნენ, მხნეობდნენ და ემზადებოდნენ. მერმე ის ფაჩუნი ისევ გაჰქრებოდა, ნოდარს კი ორიოდე კვირა ეკარგებოდა და თავისსავე თავს დასცინოდა.

*** 185 ***

ხანი გავიდოდა. სადმე ცაზე ჩიტი გაიფართხალებდა, ან შორს აადმე მონადირე თოვს გაისროდა და ლევილშიც და "ბულმიშშიც" ყველას ხელახლად ააფორიაქებდა.

სევრიც იქვეა, ჩოჩქოლი იქაც ჩაფრინდებოდა, ნოდარსაც მეასეჯერ შეაფართხალებდა და სწავლა-შრომას შეაწყვეტინებდა.

- გაიგე?.. წაიკითხე? --- მდულარე ხმით ჰკითხავდნენ ხოლმე ნოდარს.

გაგებულებაც ჰქონდა და წაკითხულებიც, მაგრამ მაინც გულგრილი კილოთი უპასუხებდა ხოლმე.

-- რა, რა მოხდა? - და მოსაუბრის ნაამბობში ჩაუქრობელი წყურვილით ეძებდა უკვე წაკითხულისა და გაგონილის ახალს, .ზედმეტ სიტყვას, მეხუთე ვარიანტს, ახალ ანარეკლსა და აზრის ახალ მინახვევს.

ასე ხდებოდა ოდესღაც, რამოდენიმე წლის წინათ, ახლა კი, ფინმე რომ ჰკითხავდა: "გაიგე? წაიკითხე? გულდინჯად უპასუბებდა:

- გავიგე... წავიკითხე. - და ყურებს ნებისყოფით იცობდა, გონება კი მუდამ იქ ჰქონდა. სევრში, ფაიფურის ქარხნებში, ლაბორატორიაში, ღუმელებსა, ქურასა და ასწაირ თიხაში.

- უკანვე მიბრძანდებით, ბატონო? - გამოაფხიზლა ნოდარი ავტობუსის კონდუქტორმა.

- როგორ თუ უკან? - გაოცდა შუბიძე, -- განა სადა ვართ?

-- სენ-ლაზარეს სადგურზე - ღიმილით მიუგო კონდუქტორმა და შოფერს საოხუნჯო რაღაც მიუგდო.

ნოდარმა მიმოიხედა. ავტობუსი დაიცალა და ხელახლად ივსებოდა. შერცხვა, ფაცა-ფუცით ჩამოვიდა, ფორი გადასჭრა, მაღაზიის

წინ შესდგა, ჯიბა ისევ მოიფათურა და შვეებით ამოიოხრა, რადგან იქ ნადები იქვე აღმოჩნდა.

"დაბნეულობა დამჩემდა - გაიფიქრა - არსად არაფერი დამემართოსა.

მართლაც უკანასკნელ დროს გულმავიწყობა მეტის-მეტად შეეპარა. დილით რომ შეუდგებოდა თიხების, კაოლინებისა და სხვადასხვა ნივთიერებათა შეზავებას, ანალიზსა და დაწვას, დროც ავიწყდებოდა, ჭამაც, წესრიგიც და ყოველივეც, რაც ირგვლივ ხდებოდა.

-- საუზმის დროა, ბატონო შუბიდზე. -- ეტყოდნენ ხოლმე თანამშრომლები და მოსამსახურენი.

-- ეხლავე. - წაილულლულეებდა და ეს ..ეხლავეა ზოგჯერ .-9უაღამესაც ძლივს მოვიდოდა.

*** 186 ***

დიასახლისი მუდამ გამწყრალი ჰყავდა, რადგან ნოდარის კერძი ცივდებოდა, და თვითონ ნოდარიც დიდი ხანია ცხელ საჭმელს თითქმის გადაეჩვია.

ზოგჯერ კი მუშაობის ნაცვლად რამდენიმე საათს იჯდა გახევებული, ან მიდამოებში დაჰბორიალებდა და თავის-თავს გაცეცხობით ხან ვერსალში აღმოაჩენდა, ხან მედონის ტყეში იპოვნოდა, ხან სენ კლუს ბაღში ღა ზოგჯერ კი უფრო შორს, სადმე უცნობ სოფელქალაქში გამოფხიზლდებოდა ხოლმე.

ქარხნის დირექტორი ბუზღუნებდა, მაგრამ ნელ-ნელა შეეჩვია და ბოლოს "ანარმისტ შუბიდზეს. ხელფეხი გაუხსნა: როცა ჰსურდა - ეძინა, როცა უნდოდა - ეღვიძა, სჭამდა, შიმშილობდა, დაეხეტებოდა, ან სადმე კუთხეში ბერივით იდგა დაყუდებული, ან კიდევ როდენის "აზრი-ვით იჯდა და იმავე ძეგლივით სდუმდა.

აი ეხლაც: ნოდარს შატლეს თეატრთან უნდოდა ჩამომხტარიყო, იქვე სადმე ესაუზმნა, იქვე ასულიყო გემზე და სევრში დაბრუნებულყო, ნამდვილად კი სამი ზედმეტი კილომეტრი ბრმასავით გამოიარა და აღარ იცის, სად ისაუზმოს, ან იქნება სჯობდეს უჭმელი დაბრუნდეს და საღამოზე ისადილოს?

ნოდარ შუბიდზე უფრო ქიმიურ ლაბორატორიისთვის იყო გაჩენილი, ვიდრე აქტიურ პოლიტიკისთვის. ერთ დროს ბრწყინვალედ დაასრულა ეს დარგი და ქიმიკოსთა ოჯახში გამლილი დრომით აპირებდა შესვლას, მაგრამ ფორისა და ქუჩის ყივილმა გამოაბრუნა, მოსტაცა და ნაფოტივით დააბორიალა.

„ჯანსაღ მეცნიერებას წინ ჯანსაღი კონსტიტუცია უნდა უძღოდეს. - ჰფიქრობდა მას აქეთ და ამ წინამავალისათვის მუდამ წინა რიგებში იდგა.

მაგრამ მეცხრე ტალღამ მათი ლაშქარი - წინანიც და უკანანიც - ქვეყანაზე განაზნა და ნოდარ შუბიდზე პარიზის ბულვარებზე გადააგდო. მაშინღა მოაგონდა უნებურად, რომ ერთი ხელობაც

ჰქონდა მარაგად შენახული და უცხოელ მფარველთა წყალობით მალე სევრის ქარხნების ლაბორატორიაში უბრალო მოსამსახურედ შევიდა.

განცხრომილი კაბინეტის მაგიერ - მყრალი ბუდით და მოწამლული ოხშივარით სავსე უბადრუკი ოთახი, პორტფელის ნაცვლად - ვარვარი ღუმელი და ცხელი სარჩილავი, ხოლო ხელში - ადამიანის სულისა და ხასიათის გამოკვეთის მაგივრად -- მიწის ყალიბი, სველი ალიზი, თიხა, კაოლინი, ფაიფური და მინანქარი.

მაგრამ ნოდარი ქიმიკოსი იყო და კარგად იცოდა, რომ თიხა ოქროზე უფრო საინტერესო მასალაა და ხშირად მასზე მეტსაც

*** 187 ***

იწონის, გარდა ამისა, საჯდომი რკინისა ჰქონდა. მოთმინება - კამეჩისა და შრომის უნარი - მომართული საათისა.

მალე თვალი დაადგეს. შემდეგ ვერცხლად დააფასეს, მერმე კი ოქროსაც აღარ აკადრებდნენ. დღე-ღამეში თექვსმეტ საათს მუშაობდა და მუშაობის ნებართვის გარდა არასოდეს არაფერს არ თხოულობდა.

სხვები რომ სამსახურის კიბეებზე მუჯღუგუნებით მიიწევდნენ, ნოდარს ზედამდეგები მიათრევდნენ და თანდათან რთულ საქმეს აბარებდნენ. შუბიძემაც ზედიზედ მისცა ქარხანას მინანქრის რამდენიმე ახალი შენადული, ფაიფურის თიხის შენაზავი და ძალიან დიდი მოგება, სამაგივროდ პატარა ლაბორატორია მოითხოვა, რომელიც უმაღლვე მიუჩინეს და თავი მიანებეს.

სამი წელიწადი გავიდა მას შემდეგ. შუბიძე თითქმის დაივიწყეს, რადგან იმანაც დაივიწყა ქარხანაც და მთელი ქვეყანაც. მხოლოდ ერთხელღა გაიხსენეს, რადგან ეგონათ "ჟეორჟიენია გაგვიგიჟდაო.

ერთ დილას ნოდარ შუბიძე ლაბორატორიიდან თავშიშველი გამოვარდა და მედონის ტყისკენ გაიქცა. ხუთ დღეს იყო დაკარგული. ტელეფონების, დეპეშებისა და პოლიციის დახმარებით ეძებდნენ. ბურლარეინში ენახათ - თავჩალუნული მიჰქელავდა მაღალ ყანებს და გლეხებს ჯოხებით გამოეგდოთ ნათესებიდან. შარანტონში კინალამ საგიჟეთში ჩაემწყვდიათ. ჟუანვილში დედა კაცური ცოცხებით დასდევნებოდნენ. შემდეგ ობერვილიეში ამოეყო თავი და რადგან სადილის ფული ვერ გადაეხადნა, ოქმი შეედგინათ და ოდნავ მოეთელნათ კიდევაც, ხოლო რომენვილში უპასპორტოდ ხეტიალის გამო დაეპატიმრებინათ და პოლიციელის თანხლებით სევრში გამოეგზავნათ. ძლივსღა იცნეს თავიანთი ქიმიკოსი, რადგან აპაშს ჰგავდა და ჰკუაზედაც შეთხელებულიყო.

„ჟეორჟიენი- ისევ ჩაიკეტა, ერთი კვირის შემდეგ გამოვიდა და საკონსულოს მიადგა, სადაც დღეს, სამი თვის შემდეგ, ცივი უარი მიიღო.

ეჩლა ნოდარი დინჯად არის, მაგრამ არ იცის, სად წავიდეს და

რა იღონოს. ცოტა ხანს იფიქრა, შემდეგ უცბად ფილაქანს მოს-
ხლტა, გავლილი გზა ხელახლად გადასჭრა და იმავე ავტობუსზე
შეხტა, რომელმაც სამიოდე წუთის წინ სენ-მიშელის ბულვარიდან
მოიყვანა.

ოციოდე წუთის შემდეგ "ო შანჟი-ის ხიდთან ჩამოვიდა და
პატარა გემით სენას წყალს დაჰყვა, ხოლო საათის სამზე სევრის

*** 188 ***

ქარხნების დირექტორის კაბინეტში იჯდა და მელოტ კაცს ჩუმი
ხმით ეუბნებოდა:

- თითქმის რვა წელიწადია თქვენთან ვმუშაობ...
- მართალია, ბატონო შუბიდე. მერმე, რა გნებავთ?
- და ერთხელაც არ დამისვენია.
- ეგეც მართალია. გნებავთ, დაისვენოთ?
- დიაღ, მინდა დავისვენო... მინდა ინგლისში წავიდე და კერა-
მიკული ქარხნები დავათვალიერო. ჯამაგირის და აზის ფულს არ
მოვითხოვ.
- დიდებული აზრია, - მოეწონა დირექტორს, -- უეჭველად
ნახეთ მინტონის ქარხანა სტრაფორდშირში. არც კოპლანდისა დაი-
ვიწყოთ.
- მინდა ვეჯუდისაც დავათვალიერო.
- დიდებულა, მშვენიერია! - აღფრთოვანდა დირექტორი, რო-
მელსაც მისი კონკურენტი ინგლისელები დამპალი კბილივით აწვა-
ლებდნენ. - ნამეტნავად დააკვირდით კედლისა და იატაკის ფერად
აგურებს, ფაიანსსა და ქვის ჭურჭელს, რომელსაც ლამბეტში
დოულტონის ქარხანა ამზადებს, და უფრო მეტად კი - ფაიფურის
ქარხანა გაჩხრიკეთ ვორჩესტერში.
- დიაღ, მეც ვფიქრობდი... ვორჩესტერში შევლას.
- იქნება ზოგი რამ გაიგოთ და... იმედია მოხსენებას დაგვი-
წერთ.
- უეჭველად.
- დირექტორი გახარებულად იყო: არაფერს ჰხარჯავდა, მოგებით
კი... ვინ იცის, შეიძლება "ანარშისტ შუბიდეხესა საიდუმლოება რამ
გაეგო და ჩამოეტანა.
- როდის აპირებთ? - ჰკითხა დირექტორმა.
- ხვალ დილით.
- რამდენი ხნით?
- ერთი ან ორი თვით.
- მშვენიერაა. იქნება... მფარველი გყავთ ვინმე და რომელიმე
ქარხანაში მოახერხოთ სამსახური?
- შეიძლება. ვეცდები.
- რა თქმა უნდა, ჩვენს სიკეთეს არ დაივიწყებთ და ისევ
დაგვიბრუნდებით.
- უეჭველად დავბრუნდები და ყველაფერს მოგახსენებთ.

- მაშ მშვიდობით მგზავრობას და გამარჯვებას გისურვებთ.
ადგილს, რა თქმა უნდა, შეგინახავთ.

*** 189 ***

- დიდად გმადლობთ, მშვიდობით ბრძანდებოდეთ, ბატონო დირექტორო - და გამოვიდა.

. - წუხელის მშვენივრად გეძინათ, ბატონო შუბიდზე, -- უთხრა მეორე დილას დიასახლისმა, რომელიც დიდი ხანია მდგმურის ძილს გადაეჩვია. - რა მოხდა? რომელმა წამალმა გარგოთ?

: ნოდარს მართლა ქვასავით ეძინა. რა მოხდა? ეს ბებრუცანას საქმე არ არის. სულ ერთია, ვერ გაიგებს.

- მაშ ერთი თვით მიბრძანდებით? -- ჰკითხა დიასახლისმა.

- დიალ, ერთი თვით მივდივარ.

ერთი თვის ქირა წინდაწინვე ჩაუთვალა და დაუმატა:

| - თუ დავიგვიანე... ვინ იცის, რა მოხდეს? თუ დავიგვიანე, ჩემი ბარგი აქ სადმე შეინახეთ, ან იმას გადაეცით, ვინც ჩემს . წერილს მოგიტანთ, ოთახი შეგიძლიანო ერთი თვის შემდეგ გააქირავოთ.

. - ტრე ბიენ, მესიე შუბიდზე, ტრე ბიე?.

- იქ წიგნების მეტი არაფერია.

- ვიცი.

- ყუთებში ჩავალაგე.

- ვნახე.

- მაშ მშვიდობით იყავით.

- მშვიდობით კი არა, ნახვამდის, ბატონო შუბიდზე.

- ნახვამდის, ქალბატონო, ნახვამდის.

და ერთი საათის შემდეგ ნოდარ შუბიძე ერთი პატარა ჩემოდანით სენ-ლაზარეს სადგურის ნაცვლად ლიონის სადგურს მიადგა, ხოლო ნაყიდ ბილეთზე მცირე ასოებით ეწერა: "პარიზი - მარსელია.

კუპეში რომ ჩაჯდა, დამწვარი ხელი ჯიბეში ნერვიულად მოისვა და ოდნავ გაიღიმა სამი მგზავრიდან ერთმა გაზეთის კითხვა შესწყვიტა და ნოდარს თვალი დაადგა.

შუბიძე უცებ შეშფოთდა და გაიფიქრა: "ვინ იცის, იქნება ჯიბეშია, აქ არაფერი იფიქროსა:... და ჯიბიდან აბრეშუმის ხელსახოცში შეხვეული რაღაც ნივთი ამოიღო, ფრთხილად გაშალა და ხელში ყავის პატარა ფინჯანი შერჩა --- უსწორ-მასწორო, ფაიფურის მსგავსი და უცნაური ფერისა: არც ყვითელი, არც წითელი, არც ჩალისფერი, არამედ ერთიც, მეორეც და რაღაც მეხუთეც. და მას ისეთი სიყვარულით, სინაზით და სიფრთხილით დაუწყო სინჯვა, თითქო ქვეყნის თვალი ეჭირა და დამსხვრევისა ეშინოდაო.

დიდხანს ატრიალა, სამივე მგზავრს დაანახვა, მერმე ისევ შეახვია და განძივით შეინახა, ნამდვილი განძი კი - შვიდი წლის მწარე

შენაძენი, ათას-ფრანკიანების სქელი დასტა, რომელიც დღეს დილით გამოიტანა ბანკიდან, - დაუდევრად ედო უბის ჯიბეში და თითქმის არც კი ახსოვდა.

მესამე მგზავრმა ერთხელ კიდევ აათვალიერა ნოდარი, მის ხელში გაზეთ "ნაციონალეს" მოჰკრა თვალი და გაიფიქრა: "რა ამის საქმეა პირველ კლასში ჯდომა?.. - და ისევ თავის "ფიგაროს" დაუბრუნდა.

ნოდარი კი მსხვილი ასოებით დაბეჭდილ სათაურებს კითხულობდა: "კაპიტალისტური ევროპა საბჭოთა კავშირს თავდასხმას უპირობს. ომი ახლოა... ულტიმატუმი იწერება... მაგრამ ჩვენ ნებას არ მივცემთ.

გაზეთი გადასდო და ჩაფიქრდა. ომს უპირებენ, ნოდარი კი სწორედ იქ მიდის, სადაც შეიძლება მალე ჯოჯობხეთი დატრიალდება მამ გაგიჟდა? იმ ერთ ქათამსავით დანა მოენატრა? და თუ მართლა დღეს თუ ხვალ, ან თუნდაც ერთი წლის შემდეგ ომი იქნება, ეგებ სჯობდეს...

და უცებ მტკიცედ გადასჭრა:

"არა, არა მჯერა. ისინი, პარიზში რომ დავტოვე, მუდამ ომს ნატრულობენ, რადგან მიხლოდ გამარჯვებული ომია მათი მხსნელი. მაგრამ ესენი?.. ესენი ომს ჭირსავით ერიდებიან, და არც ევროპას ნცალიან ომისათვის. მუდამ ემზადებიან, მაგრამ არ ეძებენ. დიდი ბანია ყველაფერი თავის კალაპოტში ჩაიჭედა და ასე ადრე და ასე ადვილად ვერ ამოვარდება-. ნოდარ შუბიძეს კი აღარ შეუძლია უთავბოლო მოცდა, აღარ ძალუძს ლანდების დევნა, ღრუბლებში ფრენა და მოჩვენებასთან მუდმივი ბრძოლა. მას ვალი ადევს კისერზე - უმძიმესი, უმაღლესი, უნეტარესი - და ეხლა ამ მწვავე ტვირთის მოსახდელად მიდის და შვეებით მხოლოდ მაშინღა ამოისუნთქავს, როცა მოსახსნელს მოიხსნის და მისართმევს მართმევს --- მიდის და სიხარულით მართმევს იმ დიდსა და მარადიულს, რომელიც რვა წლის წინათ მოსწყდა და კინალამ დაეკარგა.

კარი დაკეტილია? ფანჯრიდან გადავა.

ფანჯარაც მიხურულია? საკვამლეში ჩაეშვება.

საკვამლეც დაცობილია? თავის ხვრელით შეძვრება და მაინც თავის ოქახში შევა - დიდ ოქახშიც და პატარაშიც, საერთოშიც და საკუთარშიც, სადაც რვა წლის უნახავი ცოლი -- თითქმის დაქვრივებული სიდონია - მოლოდინით დასჭკნა, დაილია. სადაც სამარის პირზე მიმდგარს დედა მართას ნატვრად გადაეყცა ერთხელ და უკანასკნელად ნახვა თავის ერთა ნოდარისა. სადაც ნოდარის სამი წლის ვაჟი გაიოზი ახლა თერთმეტისა სრულდება და მამა

ჯერ არც უნახავს. რადგან აღარ ახსოვს. სადაც რვა წლის წინათ უამრავი მეგობარი და ნათესავი დასტოვა. ნათესავი და მშრომელი ხალხი, რომელსაც მან, ნოდარ შუბიძემ, თითქმის ყველაფერი შესწირა, და რომელიც ეხლად სწავლობს უმძიმეს მეცნიერებას -- შრომას, და უძნელეს ხელოვნებას - საკუთარ ფეხზე სიარულს. და განა არსებობს სადმე მოვალეობა უტკბესი და უმაღლესი იმ ხარკისა და ძღვენისა, რომელიც ნოდარ შუბიძეს მიაქვს.

არა, არ არსებობს.

მაშ დროა, ნოდარ შუბიძევ, დრო!

II

ტრაპიზონი პატარა და ლამაზი ქალაქია - მთების ძირში ვეება თეთრი ნალივით მოკუნჭული.

ნოდარ შუბიძე "მესაყერი მარიტიმას- გემიდან კორაპა-ნაკში გაღმოჯდა და იმ ნალის ერთ კუთხეში თითქმის უჩინრად შესხლტა. მერმე ერთ ყავახანას მიადგა, მოისვენა, მცირე რამ მოითხოვა და ერთი ლირას მაგიერ კაფეჯინს ათიანი მისცა, თანაც დააყოლა:

- ხურდა საჭირო არ არის, ოსმან.

მცირე ბაასის შემდეგ ოსმანი სადღაც გაიქცა, ნახევარი საათის შემდეგ დაბრუნდა, ნოდარის წინ ჩაცუცქდა და სათქმელი დაწვრილებით მოახსენა.

კიდევ ირთი საათის შემდეგ, ლაზურად გადაცმული შუბიძე იალქნიან ხომალდზე ავიდა, რომელმაც რიჟრაჟზე აფრები აუშვა და ცხვირი ხოფასკენ იბრუნა.

აქედან დღისით სიარული სახიფათოა. ვინმე აგედევნება, ხმა გავარდება, ეს ხმა წინ გაგისწრობს და..

და აუტკივარი თავი აგტკივდება.

ამ ტკივილის ასაცდენად ხელდამწვარი "ეფენდი- დღეს სადმე ფანჩატურში ამოკლებს, ბინდისას კი ცხენს მოაჯდება და რამდენიმე ჭანის თანხლებით ღამის ქურდივით მოიპარება.

ზამთარია. ირგვლივ დათოვლილი მთებისა და გაცრეცილი ტყის მეტი არა მოსჩანს-რა. გზა ზოგჯერ ბილიკდება, ზოგჯერ კი აღარც ბილიკი მოსჩანს და ნატერფალსაც ვერავინ პოულობს, მაგრამ "კოტისა და "ვიქტორიასა აგენტებსაც სწორედ ეს უნდათ.

მეძებრებით დაგემილან და გზას უფრო ცხვირით იკვლევენ, ვიდრე თვალით. თითოს ოცდაათი ოყა ჰკიდია.

*** 192 ***

ხვნეშით და ოხვრით მოდიოდნენ, ალაგ-ალაგ მოსცოცავდნენ- მოსცურავდნენ, ხრამში ჩავარდნილ დათვებივით მოფოფხავდნენ- და სამი საათის გზას რიჟრაჟამდე უნდებოდნენ, ასე გამოიარეს მანძული, ბორჩხა და მარადიდს მოადგნენ.

კონტრაბანდის პატრონი ჯემალი ყოველ სადგურზე ძეღვებს ისტუმრებდა და ახლები მოჰყავდა. და უკვე ნავალების გასტუმრების დროს ორ საათს მაინც იდგა ყაყანი, ღიჯინი და ჩარჩული ვაჭრობა.

ბოლოს ღამის მუშები ბუზღუნით უკანვე ბრუნდებოდნენ და-თან მიჰქონდათ კოტის ფირმის სუნი, თითქმის ძალით ანაგლეჯი სამიოდე ღირა და ამდენივე "გურჯი-ეფენდისა მიერ ნაჩუქარი, რომელსაც თვითონვე მოჰქონდა თავის-თავიც და ერთი ხელთ ევროპული ტანისამოსიც.

მარადიდში დიდხანს ისხდნენ. ზემო სართულში ცალკე ოთახი. ჰქონდათ მიჩენილი, სადაც დღისითაც კი ბინდი იდგა, რადგან ფანჯრებს მუქი ფარდები ჰქონდა ჩამოფარებული.

ჯემალი თავის საქონელს ზედ აჯდა, ყალიონს აბოლებდა, ყავას სრუტავდა და გარედან "ხაზარს- ელოდებოდა. ერთი ჩუმი აჭარელი თხუნელასავით დამკვრებოდა, მოსატანი ჩურჩულით მოჰქონდა, უცოდველივით ვაჭრობდა, თითო შემოსვლაზე ხუთ ფინჯან ყავას სვამდა და უჩინარ ძაფების გადაბმას ღამობდა.

მოვაჭრენი ეფენდის ერიდებოდნენ და თათრულად ლაპარაკობდნენ, მაგრამ ზოგჯერ ქართულიც წამოსცდებოდათ ხოლმე.

- რა მოხდა, ჯემალ? --- ჰკითხა ნოდარმა კოტის აგენტების ბელადს, - რას ამბობს ეგ კაცი ჩემზე?

- არაფერი, ეფენდი, ისეთ...

- მაინც?

- იბრაჰიმ ამბობს, ჭოვ, ეფენდის... სხვები ამბობენ თურმე-ეფენდის ჯიბეში ძალიან ძვირფასი რამე აქვსო.

- საიდან იციან? -- ჰკითხა ნოდარმა და შემფოთებით წამოიწია.

კონტრაბანდისტებმა გაიცინეს.

- იბრაჰიმ ამბობს... სხვები ამბობენ თურმე, ეფენდის ხელთ სულ ჯიბაში აქვსო და სულ ეძებს, ხომ არ დაეკარქაო.

ნოდარმა შვებით ამოისუნთქა, გაიღიმა და გაიფიქრა: "მართლა-არაფერი ეგონოსთ და არაფერი დამიშავონ.

შალვრის ორივე ჯიბე გადმოიბრუნა, წვრილმანი ამოალაგა და ხელსახოცში გახვეული ფინჯანიც ამოიღო.

- ეს არის ძვირფასი? - ჰკითხა და ფინჯანი აჩვენა.

*** 193 ***

ჯემალმა ფინჯანი ჩამოართვა, ხამუშით შეათვალიერა, დაუბრუნა და იბრაჰიმი გულნაკლულად გაისტუმრა. მერმე ისევ გააბოლა. დიდხანს იყუჩა და ნოდარს ჰკითხა:

. - რა ხაზარია ფრანცუზებში. ეფენდი? აღარ აპირებ ჩონთან მოსვლას?

- არა, არ აპირებს. - მიუგო ნოდარმა და საუბარი აქეთ გადმოიტანა: რა კეთდება აგერ იმ ქედის გადაღმა? რას ამბობენ ხო-

ჯები? როგორ სცხოვრობს ფუხარა ხალხი და მოიხსნეს თუ არა ქალებმა პირსაბურავი?

ჯემალი ყურანის ავტორებზე უფრო მართლმორწმუნე გამოდგა. სულიერი სასწორი მოირღვია, კალაპოტიდან ამოვარდა და ამ პატარა ოთახში ჭოროხის ოდენა გესლი დააყენა.

ნოდარი უქნევდა თავს, ალაპარაკებდა, გულში კი იცინოდა. რადგან იცოდა, რომ იქ, აგერ იმ ქედის გადაღმა, მართლა დაუვიწყარი და თვალუწვდენელი საქმე კეთდებოდა.

იბრაჰიმი მალე-შემობრუნდა და ჯემალი ფანჯრიდან გაახედა ორივენი თოვლიან ქედსა და ცას ათვალიერებდნენ და იმედნეულად ანგარიშობდნენ. ლურჯად მოკამკამე ცაზე მუქი ღრუბლის ნაგლეჯი მოსცურავდა, ხოლო ქედის თხემზე თეთრი კორიანტელი მოჰქროდა.

- კარგი დრო მოდის, ეფენდი, - ანუგეშა ნოდარი ჯემალმა და ხელები მოიფშვინტა. ნოდარმაც გაიხედა და მიუხვდა, რადგან კარგი ქარბუქი ამათთვის კარგ დარს უდრიდა.

ერთ საათსაც არ გაუვლია, რომ ღრუბელმა ის ქედი -- სახიფათო, მიუსაფარი, წითელი "ურუსების იამან საზღვარია - აფურთხული ღრუბლით შემოსა, ხოლო ნამქერის კორიანტელი მარადიდშიც სისინით და ზუილით ჩამოიჭრა.

იბრაჰიმი გარეთ გაიჭრა, ჯემალი კი სიამით ილიმებოდა და ნოდარს ეუბნებოდა:

- ალაჰმა კარგი დარი დაგვიყენა, ეფენდი, ძალიან კარგი, ძალიან, აჰა, ნახევარი აქ გვიბოძე და ნახევარი იქა. - და ჯანყით ჩაცმულ მთებზე მიუთითა.

ნოდარმა მონარიგის ნახევარი ჩაუთვალა და შეემზადა, თუმცა-შესამზადებელი არაფერი ჰქონდა.

მასპინძელმა შვიდი თეთრი ნაზადი შემოიტანა, მისაღები. მიიღო და გავიდა-

მერმე ხუთი აჭარელი შემოვიდა. საზიდავი მოიკიდეს, თეთრი ნაზდები მოიბურეს, გრძელი ჯოხები აიღეს, ფეხებზე თხილამუ-

*** 194 ***

რები მოიბეს, ნოდარსაც მიაბეს და თეთრ აღმართს თეთრი ბატებივით აჰყვნენ.

ცივი ბუქი თავპირში ხან სისინით უსხაპუნებსთ, ხან ალერსით ელამუნებათ, ზოგჯერ კი გიჟივით ეტაკებათ, ხვრელებს ეძებს და შიშველ ალაგებით შიგნით მისცურავს, მიიჭრების და მისცოცავს.

დატვირთული რაზმი მაინც წინ მიიწევს, იმ ნიავივით მისცურავს და მისახვევებში თეთრი გველივით მიიკლაკნება. დროგამომშვებით სადმე კლდის ძირში შესდგებიან, თხილამურების ნაცვლად წრიაპებს იკრავენ, ოდნავ შეისვენებენ, წინ მზვერავს გაიგდებენ და ხვნეშით და ბორძიკით მისდევენ.

წითელ ასკერს ქრელი და მმრელი თვალი აქვს და თოვლსაც

და ყინვასაც დათვზე ადვილად უძლებს. ახლა ყვავიც კი გაიყინება, ის კი ბოძივით სდგას მკერდამდე თოვლში ჩაფლული და მგელივით ჰყნოსავს სადავლოს.

არც ჯემალის ლეკვები არიან შაქარლამაზე გაზრდილები: ქვებზე ჯეირნებივით ჰხტაან, თავქვეზე ბურთეზივით მიჰგორავენ, აუვალ აღმართზე ჯაგებს ეჭიდებიან და ობობასავით მისცოცავენ. ისე გაუხსლტებიან წითელ ასკერებს თითების შუა, როგორც ხვლიკი - ღობეში.

- ეფენდი, დეილალე? - ეკითხება ჯემალი შუბიძეს.

--- არა, მაგრამ...

მაგრამ ეს გზა მარტო აჭარლებისა და ეშმაკებისთვის არის გაჩენილი.

- შიუქიურ ალლაჰა! - ხშირად სწირავს ჯემალი მადლობას ალლაჰს, რომელმაც ეს საზღვარი, ვიღაც კოტი და დიდი ბაჟები გააჩინა. თვითონ ჯემალი და ეს ბეჩავი ხალხი კი ამ საზღვრის გადაღმა დაასახლა. და არ იცის ბედისწერის მიერ აგდებულმა ბელადმა, რით და როგორ იცხოვრებდა, ან ვინ აუშენებდა ბორჩხაში ორსართულიან ოდას, უცბათ საზღვარი რომ წაეშალნათ, ან ბაჟები მოესპოთ, ან ვიღაც კოტის რომ ფეხები გაეფშიკნა?

წვრილმანიანი გახშირდი და მავალებმაც სიფრთხილეს უმატეს. თვალეხს მოუსვენრად აცეცებდნენ, ხშირ-ხშირად ისვენებდნენ, და თეთრ ვირთაგვასავით მამკრენალ მზვერავს ხან ხეზე ააცოცებენ, ხან კლდის წვერზე ააგდებენ, ზოგჯერ ჯაგნარში შეაყოფინებენ თავს, ზოგჯერ კი წინ გაუშვებენ და დიდხანს ელოდებიან დაბრუნებას.

ქარბუქმა გადაიარა, სამაგიეროდ ხშირი ნისლი ჩამოწვა და ის ქედი შეაბინდა. მავალები მოიბუზნენ, დაპატარავდნენ და თითქმის ოთხით მიდიან, უფრო კი მიჰბობღავენ.

*** 195 ***

. აჰა საზღვარიც. აგერ იქ იმ თხემზე გადადის და ორივე მხრის ასკერებიც -- ჯემალის იოლდაშებიც და რუსებიც - სადღაც აქვე უნდა დაჰბორიალებდნენ.

- ფრთხილად!. იუსუფ, .არ წაიქცე!

მაგრამ გაფრთხილება ზედმეტია. ხმას არავინ იღებს და ყველა მოდრეკით მისცოცავს.

კარგა ხანია თათარ გუშაგებს გამოსცდნენ და ღრმა ხევში ჩაიფლნენ. თოვლი გაღრმავდა და სიარული გაძნელდა. მაგრამ არა უშავს რა: აგერ იქ, მაღალი კლდის ძირში შეისვენებენ, ძალას მოიკრეფავენ, ერთხელ კიდევ მიაწვებიან და წითელი ასკერების მესერში გამკრებიან. სამაგიეროდ მერმე დაისვენებენ და გაიხარებენ: ლირებსა და ჩერვონცებს ჩაილაგებენ და თავიანთ ცოლშვილს ან დანიშნულებს საკაბეს, ფეხსაცმელს, სამკაულსა და მჭადს მიუტანენ.

- აჰა, ფრთხილად! ყოჩაღად! მა|ჰმუდ,ფეხი არ დაგიცდეს!..
აი და კიდევაც მივედით,.. აგერ, აქვეა.

უცებ წინამავალი შესდგა და ხელი გამოიქნია რაზმიც გაშეშდა და ზღარბივით აიბურძნა. რამდენისამე ხელი უნებურად დასწვდა იარაღს, რომელიც ასეთ დროს ბუდიდან თავის.თავად ამოსხლტება და პატრონის დაუკითხავად აყეფდება ხოლმე.

ნოდარიც გახევდა. ხელიც არ გაუნძრევია, რადგან ჯიბეში ფინჯნის მეტი არა ედო რა, მაგრამ გული მძლავრად აუტოკდა და გაიფიქრა: "ნუთუ ბედმა მიღალატა?".

და უცებ გულს მოეშვა: წინამავალმა მაღალი ჩურჩულით - შეატყობინა:

- ჩვენი არიან... წამოდით. - და ჯაგნარიდან გავიდა.

სხვებიც მიჰყვნენ, კლდის ძირს მიადგნენ და იქ მსხდომებს ჩუმი ნიშნებით მიესალმნენ.

პიტალო კლდეს ხუთი უცნობი მოჰფარებოდა. იარაღი მოემართნათ და საბრძოლველად შემზადებულიყვნენ"ახლა კი, თავისიანები რომ იცნეს, შვევით იღიმებოდნენ, ახალმოსულებს ტვირთის ჩამოსნას ჰშველოდნენ და ჩუმი ხმით "ხაბარს" ეკითხებოდნენ

მხოლოდ ერთი იდგა მოშორებით. იმასაც ნაზადი ესხა, მაგრამ ჩაბალახის მაგივრად თავზე ურუმის ქუდი ეხურა.

ახალმოსულებმა მას ყური არ ათხოვეს, რადგან ასეთი მგზავრი ხშირად ენახათ და ეხლა თვითონაც ერთი გიურჯი ეფენდი მოჰყავდათ.
მაგრამ ნოდარმა...

*** 196 ***

.არა, შეუძლებელია... ის არ არის. - გაიფიქრა, შესდგა და თვალი მოიფშვნიტა - ის არ არის... დაუჯერებელია! შეუძლებელია!

მაგრამ ის არის, სწორედ ის არის. დასაჯერებელიც არის და შესაძლებელიც, რადგან "ისა ღიმილით მიდის ნოდარისაკენ და ორივე ხელთათმანიან ხელს უშვერს, შემდეგ კი განცვიფრებით აღებს პირს და ღელვით ბუტბუტებს:

- ნოდარ?.. შენა ხარ?

ეხლა კი ცხადია- მართლა სარდიონია, სარდიონ გლურჯი-შვილია!

-- კაცო. . სარდიონ... მართლა შენა ხარ? - და ორი სიყრმის მეგობარი ერთმანეთს ჩაეხვია. შემდეგ ურთიერთს ღიმილით დაამტერდნენ. თითქოს უნდოდათ კარგად დარწმუნებულიყვნენ, ხომ არაფერი მოელანდათ, და ხელახლა გადაეხვივნენ.

-მართლა შენა ხარ? მართლა? --- აღარ აცლიდა ერთი მეორეს საიდან?.. როგორ?.. სად?.. რისთვის? ქვებზე ჩამომსხდარი და ჩაკუნტული აჭარლები ოფლს იხოცავდნენ და ორს ეფენდი მეგობარს გაოცებით შესცქეროდნენ, რომელნიც აქ, ამ უდაბურ ტყეში,

ორ ქვეყნის საზღვარზე, ყველაზე სახიფათო ალაგას შეჰხვდნენ ერთმანეთს, და მათთვისაც კი უფრო საკვირველი ია იყო, რომ ერთი მათგანი წითელ გზურჯისტანიდან „ურუმების ქოყანაში-მიიპარებოდა, მეორე კი "ფერენგის ქოყნიდან სამშობლოში მობოდა

- აჰ მო, დავსხდეთ. - უთხრა ნოდარმა და მეგობარი ხელით განზე გაიყვანა. ორივენი ნამქერის ბეჭობზე ჩამოსხდნენ და ერთმანეთი ერთხელ კიდევ აათვარიელეს.

-- სად მიხვალ? --- ჰკითხა ნოდარმა.

--- შენ სადღა მოხვალ? - მიუგო სანდრომა

- ჯერ შენ მითხარი, სად მიხვალ მეთქი?

- მივრბივარ.

- სად, რად, რისთვის?

- შენც გეცოდინება, რისთვის გარბის ადამიან-ჯოჯოხეთიდან?

- დაიცა. ეხლავე გაფრთხილებ: ხელი აიღე მაგარ სიტყვებზე ნუ ხარ მუდამ ელდა-ნაცემი. დინჯად მითხარი.

- დინჯად და მოკლედ გეუბნები: ჯოჯოხეთს გაურბივარ მეთქი, ჯოჯოხეთს.

- ისევ!

*** 197 ***

- --- კაცო, გაიგე და დამიჯერე. გიჟი ხომ არა ვარ, რომ სამუდამოდ ან თითქმის სამუდამოდ ხელი ავიღო ცოლზე, დედაზე, შვილებზე, ნათესავ-მეგობრებზე და უცხოეთში გადავიხიზნო?

- მუშაობდი, ებრძოდი?

. - არა.

. დასაჭერად დაგდევდნენ?

- არა მეთქი.

- მაშ... არ მესმის, გამაგებინე.

და მოკლედ გააგებინა. მდუღარე კილოთი და გალესილი სიტყვებით მოსთქვამდა ქვეყნისა და თავის დაღუპვას: რომ ყველა და ყოველივე ინგრევა, დნება, იწვის, რომ ეს ქვეყანა უზარმაზარ სასაფლაოდ გადაიქცა, სადაც ყველაფერი ჩაკვდა და ჩაიხრჩო პიროვნებაც და ადამიანობაც, მორალიც და უფლებაც, შრომაც და სიხარულიც, რომ ხალხი გამხეცდა და ბატონყმობის აღდგენას ნატრულობს

- დაიცა, დაიცა! - მესამეჯერ გააწყვეტინა ნოდარმა. -- დაიცა მეთქი! ეგ მჭრელი და ჭრელი სიტყვები ათასჯერ გამიგია. შენ თეთრების პროკლამაციას მიკითხავ. ან იქნება შენც გათეთრდი?

|სარდიონმა ხელი ხელში სტაცა და თითქმის მუდარით შესძახა:

- ნოდარ, შენ რომ ჩემს ალაგას ყოფილიყავი, გათეთრდებოდი კი არა, დამიჯერე, კიდევაც გაშავდებოდი.

- ვერ დაგიჯერებ, ჩემო სარდი. თითქმის რვა წელიწადია აქა-ურობას მოვწყდი, მაგრამ მაინც ვერ დაგიჯერებ.

- რატომ, კაცო, რატომ არ მიჯერებ? - გულნაკლული ბავშვივით იწყინა გამოქცეულმა.

- იმიტომ, რომ... ორი უკიდურესი აზრი არსებობს: „ჯოჯოხეთია! აჰივი შენ და შენისთანები. "სამოთხეა" - მარწმუნებენ სხვები. სიმართლე კი სადღაც შუაში უნდა იყოს. ჩავალ, ვნახავ და დავრწმუნდები.

- აჰა, ადექით, - სთქვა ჯემალმა და ორ მეგობარს მიუბრუნდა: - ეფენდი, ქეა დროი წევიდეთ.

- მოიცა, ჯემალ, ცოტა ხანს მოიცა. - უთხრა ნოდარმა.

- სად მიეჩქარებით! გვალაპარაკეთ. - დაუმატა სარდიონმა და ნოდარს მიუბრუნდა:

- შენვე დარწმუნდები, რომ მე ცამდე მართალი ვარ. მაგრამ თუ აგეთია შენი რწმენა, რად მიდიხარ საბრძოლველად?

- მე საბრძოლველად კი არ მივდივარ. ---. მიუგო ნოდარმა - არამედ სამუშაოდ, აშკარა მუშაობისთვის მივდივარ.

*** 198 ***

- მაშ ამ გზით რად მიდიხარ? -- გაოცდა სარდიონი.

- იმიტომ, რომ... პასპორტი არ მომცეს.

- დაგიჭერენ!

- არ დამიჭერენ!

- დაგიჭერენ მეთქი!

- დამიჯერე, არ დამიჭერენ.

-- ეფენდი, დროა. -- გაახსენა ჯემალმა და წამოიწია.

--- დაიცა, ჯემალ, დაიცა მეთქი! - შეეხვეწა ორივე და ბაასი სხაპასხუპით განაგრძეს.

ნოდარი არწმუნებდა: თუ ყველაფერი მართალია, თუ ხალხი, "ჩვენი მშრომელი ხალხი? მართლა ასეთ განსაცდელშია, სარდიონიც და სხვებიც მოვალენი არიან სწორედ ასეთ დროს გამოიჩინონ სულიერი სიმტკიცე, მხნეობა, სიყვარული, და .მისთვის თავდადებად, ერთგულად და პირნათლად იმუშავონო.

-- ვინ გამუშავებს, კაკო, ვინ? შენ იმ ხალხს არ იცნობ, შენ არაფერი არ იცი. - ჰკიოდა სარდიონი და ისე ცხარედ აჯერებდა ძველ მეგობარს, უკან დაბრუნებულყო, თითქოს იმ მართლა ჯოჯოხეთში მიდენილიყო, გლურჯიშვილი კი გულწრფელად ლამობდა მის გადარჩენას, თანაც მეხუთეჯერ ეკითხებოდა:

- ვინ მიგიშვებს ხალხთან, ვინ?

- ხალხს თავი დაანებე და შენთვის მაინც იცხოვრე. --- მოუჭრა ნოდარმა და მის ხმაში მწვავე კილომ გამოჟონა.

- დამიჯერე მეთქი, ნოდარ, - უკვე ეაჯებოდა სარდიონი, -- დამიჯერე ხალხს დიდი ხანია თავი დავანებეთ და მარტო იმისთვის ვაზრუნავთ, რომ ფიზიკური სიცოცხლე შევინარჩუნოთ, მშობ-

ლები და ცოლი შევინახოთ და შვილები დავზარდოთ, მაგრამ გეუბნები - არსებობის ყველა გზები მოგვიჭრეს მეთქი.

---. მაინც არა მჯერა.

--- დამიჯერებ, როცა ნახავ, ახლა კი გეტყვი: ყველანი განწირულები ვართ მხოლოდ იმიტომ, რომ ცოცხლები დავდივარო და ცოტა რაღაც გვესმის.

- კმარა, გაჩუმდი! არასოდეს არ დავიტერებ.

--. დაიჯერებ.

--. არა მეთქი!

-- ეფენდი, წასვლის დროია. - ერთხელ კიდევ გაახსენა ჯემალმა.

- დაიცა, კაცო, გვალაპარაკე. - შეეხვეწა სარდიონი.

--. რა დროის ლაპარაკია" ეფენდი? - გაცხარდა ჯემალი. - როიცხა რუსი ასკერი მოვა, მაშინ ილაპარაკე.

*** 199 ***

ნოდარი წამოდგა:

-- ადე, გეყოფა.

- ნოდარ, გაფრთხილებ --- და სარდიონიც წამოდგა.

-- მეც გაფრთხილებ. წამო, დაბრუნდი.

- ნოდარ, გეხვეწები, თავს ნუ იღუპავ.

აჭარლებიც წამოიშალნენ და ბარგის აკიდებას შეუდგნენ, მეგობრებმა კი ერთმანეთს ეჭიდებოდნენ, აჯერებდნენ და ეხვეწებოდნენ:

--- სარდი, წერას ნუ აუტანიხარ მეთქი!

-- ნოდარ, თავს ნუ იღუპავ მეთქი!

-- სარდი, გეუბნები: ხელობა არა გაქვს და მშიერი მოკვდები

-- გაიგე, ნოდარ: ხელობაცა გაქვს და მაინც ჩაკვდები.

-- ნამო, დაბრუნდი მეთქი, შე დეზერტირო!

,-- დეზერტირიცა ხარ და მოღალატეც!

-- არ გაგიშვებ!

- არც მე გაგიშვებ!

და ერთმანეთი ჩაბლუჯეს. აჭარლები კი კბილებს თეთრად აელმებდნენ და აჩქარებდნენ:

---. ეფენდი, დროა, ვიგვიანებთ.

--. ეფენდი, გაათავეთ.

.ეეფენდი, ჩონ მივდივართ.

ბოლოს ნოდარმა უთხრა:

- სარდი, ყური მიგდე: წამო, დაბრუნდი, ყველაფერს ვნახავ და თუ მართალი გამოდექი, ორივენი ერთად წამოვიდეთ. თანახმა ხარ?

სარდიონი შეყოყმანდა. ხელჩახვეული იდგნენ და ერთმანეთს თეალებში ჩასცქეროდნენ. მცირე დუმილის შემდეგ სარდიონმა ჰკრთხა:

- პატოსან სიტყვას მამლევნ
 - პატოსან სიტყვას გამლევ. ---. მტკიცედ უპასუხა ნოდარმა
 და დაუმატა: - ესეც დამიჯერე: მშიერი არ დარჩები.
 --- სად? -- სწრაფად ჰკითხა სარდიონმა.
 - არც აქ და არც "იქა:.
 -- მაშ.....
 --- მამ გათავებულია. მივდივართ.
 სარდიონმა ცივი ოფლი მოიხოცა და თავის მეგზურებს მოტე
 ხილი ხმით მიჰმართა:
 --. მე... მე უკანვე მივდივარ... თქვენ წადით.
 - ფული? ეფენდი, ფული?

*** 200 ***

- ჰო, მართლა .. კიდევ გერგებათ: აი, ინებეთ. - თეთრი თუმ-
 ნიანები ჩააბარა და უცებ გაიხსენა: - მართლა, ჩემი წერილი
 წერილი დამიბრუნეთ.
 - რა წერილი? - ჰკითხა ნოდარმა.
 - ჩემი წამოსვლა არავინ იცის. ქურდულად გამოვიპარე
 ცოლსაც კი ვერ გავუბედე... რადგან... იმიტომ რომ...
 --- მაშ ბედი გქონია. - უთხრა ნოდარმა. - ადვილად ბრუნ-
 დები.
 სარდიონმა აჭარელს წერილი გამოართვა. ოთხჯერ გადაჰხია
 თოვლზე გააბნია და წაიბუტბუტა:
 - ამ აჭარელს ეს წერილი უკანვე უნდა წაეღო და ქედაშია ან
 ხულოში ფოსტაში უნდა ჩაეგდო.
 - მაშ მივდივართ. - ნაზად სთქვა ნოდარმა და მეგობარს
 მკლავში გაუყარა ხელი.
 - წავიდეთ. - მორჩილი ხმით უპასუხა სარდიონმა და დაუ-
 მატა: - ყველაფერი შენს კისერზე იყოს, ჩემი ცოდოც და მადლიც
 - ვკისრულობ. - ღიმილით უპასუხა ნოდარმა და მეგობარი
 სწეულივით წამოიყვანა, თან ამხნევებდა, ართობდა და ძველის-
 ძველს საერთო თავგადასავალს იგონებდა

II

დილის მატარებელი ტფილის სადგურს ჰქექით, რახუნით და
 ოხვრით მოადგა.

ერთი ვაგონიდან ორი მეგობარი გადმოვიდა. თავჩაღუნულები
 გაჰყვნენ ერთმანეთს, საბილეთო კამერაში გამოსხლტნენ, სადგურ-
 რის ფორზე გავიდნენ და კუთხეში შესდგნენ.

- მაშ პირდაპირ... შინ მიდიხარ? - რყევით ჰკითხა სარდიონმა
 - ჯერ შინ წავალ, ცოლ-შვილს დავხედავ და... ხომ არ მატ-
 ყუებ, სარდიონ. ხომ კარგათ არიან?

- აკი გითხარი, ხუთიოდე თვე იქნება არ მინახავს მეთქი. მაშის კარგად იყვნენ.

- რა ვიცი, რამდენჯერმე გკითხე და... და შენს ხმაში რაღაც ყოყმანი, რაღაც რყევა მომელანდა.

- რის ყოყმანი, რის რყევა! - მიუგო სარდიონმა. - წადი და გაახარე. მერმე ჩემთან შემოიარე, კიდევ ვისაუბროთ.

- შენ თვითონ მოდი ჩემთან.

*** 201 ***

არა, გეთაყვა, დღეს და ხვალ გარეთ ვერ გამოვალ მიზეზს მრმე გაიგებ. მაშ შინიდან პირდაპირ "იქა წახვალ?"

- "იქ წავალ, თორემ მანამდე რომ მტაცონ ხელი. ძალიან უხერხული იქნება.

და დამწვარი ხელი სამ დღეში მეთაყვერ მოისვა მარცხენა ჯიბეზე.

- მანდ არის? -- ჰკითხა სარდიონმა.

- აქ არის.

სარდიონი შეყოყმანდა მერე მკლავში ხელი სატაცა და თითქოს შეემუდარა:

- ნოდარ, ერთხელ კიდევ მოიფიქრე. ნუ მისცემ, ნუ გაამყავნებ.

- ისევ დაიწყე?

- დამიჯერე, ნოდარ, მაგ ხალხს შენზე უკეთ ვიცნობ მეთქი არ დაგიფასებენ, მოგატყუებენ და ხელცარიელს დაგტოვებენ.

- გეყოფა, სარდი, გავიგე. ვერ დამაჯერებ. ხელცარიელი კი არასოდეს არ დავრჩები. კერამისტი ვარ და საქმეს მუდამ ვიშოვნო

- მაგას არ ვეუბნები. შენ საშინელ იარაღს აძლევ ხელში.

ომელიც სულ სხვაგან და სხვანაირად იქნება მოხმარებული.

- ნუ გემინიან. დაზღვეული ვარ. აბა. გავათავოთ. აქ დგომა სახიფათოა.

- შენ იცი. --- მორჩილად უთხრა სარდიონმა. - უკანასკნელად გაგაფრთხილე. დანარჩენი შენი საქმეა მაშ ნახვამდის

- ნახვამდის. მოგელოდები

და ერთმანეთს დაშორდნენ

გლურჯიშვილმა მარცხნივ გაუხვია, შუბიძე კი პირდაპირ დაჰყვა და გუშინდელივით ყველაფერს ხარბად სჭამდა თვალებით: ხალხს, შენობებს, ქვაფენილსა და მაღაზიებს: რა სწერია მავალების თვალელებში სევდა თუ მხნეობა? უწინდელზე უკეთ აცვიათ თუ უარესად? შენობები ახალი კაბა-ჯუბით შეიმოსა თუ მაშინდელზე მეტად აიძონდა? ქვაფენილი დაინგრა თუ მოიკირწყლა? ჭუჭყმა იმატა თუ დაიკლო?

და როცა აქა-იქ უწინდელზე უკეთესს რამეს მოჰკრავდა

მალს, გული სიამით ევსებოდა, ხოლო თუ სადმე გაუარესებას შეამჩნევდა, ზოგსავით ბოღმით კი არ ივსებოდა. არამედ გული

ლშებობდა და ისეთ ტკივილსა და სირცხვილს ჰგრძნობდა, თიოქო
,ნაბარს ვერ მოუარა და თავის ბედოვლათობა საქვეყნოდ გამოჰ-
ფინაო...

*** 202 ***

მარცხნივ, რკინისგზის სამმართველოს გვერდით, ახალს, თლილი
ქვის დიდ შენობას მოჰკრა თვალი და გზიდან გადაუხვია. სიხარუ-
ლით უმზერდა ხალვათს, განიერ-ფანჯრიან შენობას, და გაიფიქრა:

"დიდებულია. ხელახლად ვპოულობთ ჩვენს სახეს: ვისაც საკუ-
თარი სტილი არა აქვს, მას საკუთარი კულტურაც არა აქვს"

წამოვიდა და ახლად-გაყვანილ ქუჩაზე გამოიარა.

"მშვენიერია" - გაიფიქრა, მაგრამ თითო და ორსართულიანი
ქოხმახები რომ დაინახა, სთქვა: - "ეს კი- არ მესმის რად გადაუქ-
ცევიათ შუა-ქალაქი სოფლად?"

გვერდით კრიალა და მძიმე ვაგონმა გაუარა.

"საუცხოვოა, მაგრამ-... - და გაახსენდა, რომ ოდესღაც აქაურ
გაზეთში ამოიკითხა: თითო ვაგონი ოცდაათ-ათასამდე დაჯდაო.
და სთქვა: "მაშ თითო ვაგონი სამიოდე სამ-სართულიან სახლს
ყიდულობს".

დღე იყო და ვერ დაინახავდა, ქალაქი როგორ უნდა ყოფილიყო-
განათებული. მაგრამ ლამფების რიგს თვალი გაავლო და გაიფიქრა

"დიდებულია". და მოაგონდა წელანდელი საუბარი. მცხეთას
რომ გამოსცდნენ, ნოდარი ხარბად დაამტერდა ზაჰესს და რამდე-
ნიმე აღტაცებული სიტყვა სთქვა: -

- ნუ ჩქარობ, - შეანელა სარდიონმა, - ჭერ დასთვალე რამ-
დენი დაჯდა და მერმე სთქვი.

- გესლი მოიშორე, სარდი, -- უპასუხა ნოდარმა, - მართალი-
რომ იყოს, დათვლა აღარაფერს არგებს. ახლა იმაზელა უნდა ვი-
ფიქროთ, როგორ გამოვიყენოთ ეს უამრავი ენერგია.

- ვერ გამოვიყენებ. ჯერ სახურავი ააშენეს და საძირკველზე
ეხლადა ჰფიქრობენ.

- დამიჯერე, მალე ათი ამოდენა სადგური არ გვეყოფა.

-- ვითომ? რისთვის?

---, ფინჯანი დაგავიწყდა.

---, ჰო, მართლა, დამავიწყდა, --. დაეთანხმა სარდიონი

--- ეს ფინჯანიც რომ არ იყოს, ისედაც დაგვჭირდება. . -

სჩქარობ. ათიოდე წელიწადი მოითმინე და მერმე ჩემი ნათქვამი
გაიხსენე.

უცებ ვიდაცას მოჰკრა თვალი. ერთი უცნობი შესდგა და ნო-
დარს დაამტერდა.

"რა ღმერთი მიწყრება! - გაიფიქრა შუბიძემ. - მერეც მოვასწ-
რებ ყველაფრის ნახვასა. - და იმ ვაგონს შეახტა, რომელიც სამს
საშუალო შენობას უდრიდა

ვერაზე ნოდარს საკუთარი სახლი აქვს - არა, ნოდარს კი არა, იმის ცოლს, სიდონიას, მზითევში რომ მოჰყვა - ერთსართულიანი, ხუთოთახიანი, ფართე, სუფთა და ნათელი. სახლს უკან პატარა ბაღიც აქვს, საღაც შუბიძე თავისუფალ დროს დიდი ხალისით და სიყვარულით მუშაობდა ხოლმე.

აგერ მისი წყნარი ქუჩაც, აი მისი თეთრი და მხიარული სახლიც. ფანჯრებს თხელი სუზანები აქვს ჩამოფარებული. ჯერ ადრეა, რვა საათიც ძლივს იქნება, მაგრამ ალბათ ყველანი ზეზე იქნებიან.

ნოდარის დედა მართა რიჟრაჟზე დგებოდა და სანამ მისი შვილი და რძალი სიდონია ადგებოდნენ, მოახლეს მოიშველებდა, დატრაალდებოდა და ყველაფერს დამზადებულს დაუხვედრებდა ხოლმე.

ეხლაც ყოველივე მზად იქნება. ოთახებიც მოკრიალებულია. მაგიდაზე სამოვარი ჩიფჩიფებს. სიდონიაც ან ფეხზეა, ან ეხლავა დგება. გაიოზი - ნოდარის შვილი, მისი ერთა, ბუთხუზა, ფუნჩულა, ანცი და გრუზა ბიჭია, - საცაა თერთმეტისა შესრულდება. უკვე სკოლაში დარბის და ამ ჟამად, ამ დილას, აი ამ წუთში, ფაცა-ფუციტ ემზადება გასაქცევად.

ნეტა იცნობს თუ არა მამას? რა თქმა უნდა, ვერ იცნობს. მაგრამ ეს არაფერია. სიდონიაც და ნოდარის დედაც პატარა გაიოზს თავსა და გულში რვა წელიწადი ალბათ ყოველ დღე ცეცხლსავით უბერავდნენ და უღვივებდნენ მამის ხსოვნას.

"შვილო" გაიოზ, -- ღიმილით ეტყვის ნოდარი, - იცანი მამა შენი?"

გაიოზი ჯერ აირევა, მერმე გაოღიმებს და დაკარგულ მამაკისერზე შეასკდება.

და საცაა, ორი წუთის შემდეგ, ამ პატარა სახლში, სიხარულის ალიაქოთი შადრევანივით იფეთქებს. დედა მართა - ალბათ თოვლივით გათეთრებული, შვილის მოლოდინით დანაოჭებული, დაბალი და მკვირცხლი ბებრუცუნა - მჭლე მკლავებით ეკალივით ჩამოეკიდება მკვდრეთით ამდგარ ეროას და მკერდს ცრემლით მოურწყავს.

სიდონია - მისი ერთგული და დატანჯული მეგობარი, რვა წლის ნამარხულევი, თითქმის ობოლი და თითქმის ქვრივი - ჯერ დავარცხნილიც არ იქნება. თმა-გაშლილი, გაწეწილი გამოვარდება და ნოდარს ჩაეხვევა.

დიდ სიხარულს ძლიერ დარდავით ცრემლი სწყურია. ოთხი-ვინი ატირდებიან. შვების ცრემლებით მოლბებიან და...

ბაღღივით არბის ხუთიოდე საფეხურს, ნერვიულად აწკარუნებს ნაცნობ ზარს და გულის ფანცქალით უცდის კარის გაღებას.

წამი წუთად გადაიქცა, წუთი საათივით გაიჭიმა. რა ამბავია! რა მოხდა! ჩქარა გააღეთ, მალე შეუშვით, თორემ გული მიელია და ზარის წკრიალს უმაღვე ძლიერი კაკუნი მიაყოლა.

შიგნით მეორე კარის ჭრაჭუნი და ფეხის ხმა გაისმა. მერმე გასაღებმა დაიჩხარუნა. ღია კარში ვიღაც დედაკაცი, ვიღაც ხნიერი მოსამსახურე გამოჩნდა და -

- ვინა გნებავთ? - წაილულლულა.

ვინცა ჰნებავს, ნოდარის საქმეა. რა საჭიროა მახარობლის შეგზავნა, გაფრთხილება და ტალანში მოცდა! თვითონვე შევა, შევარდება და ობოლ ოჯახში სასიხარულო ელდას მეხსავით შეიტანს.

ტუჩებზე ხელი დაიდო, მსახურს დუმილი ანიშნა, მეორე კარი გამოაღო და ისე შევიდა სასადილოში, როგორც საკუთარ ოჯახში შედიან ხოლმე: თავისუფლად და გაბედულად, თან ხალვათი ღიმილი და მწვავე სიხარული შეიტანა.

თავისიანებისთვის მოულოდნელი ელდა შეჰქონდა, მაგრამ კარებშივე ნამეხარივით შესდგა, რადგან სასიხარულო ელდა გაოცების ელვად გადაექცა, რომელმაც პირი იბრუნა, თვითონ ნოდარს დაჰკრა თავში და სადღაც ქუსლებში ჩაიკარგა.

მაგიდის ირგვლივ სამნი ისხდნენ და ჩაის სვამდნენ: გაიოზი, სიდონია და... ნოდარის სიყრმის მეგობარი ლევან შაბრიშვილი.

პატარა გაიოზს სავსე პირი ღია დარჩა. სიდონიას ტუჩები აუთრთოლდა, ხელები ქვევით ჩაუვარდა, ხოლო ფართედ დაჰყეტილ ოვალებში სიხარულის ნაცვლად სასიკვდილო შიში და ძრწოლა ჩაუსახლდა.

ერთ ხანს განწირულივით შეჰყურებდა ქმარს თუ ნაქმარევს, შემდეგ ჩუმი ხმით გადმოაგდო: "ვაი მე! ა და ალაგიდან მოსწყდა მოსწყდა და, თმა-გაშლილი, შველივით გაიქცა. მეორე ოთახში შევარდა, კარი მიიხურა და გასაღებით ჩაიკეტა.

ნოდარი კედელს მიეყუდა. უძრავად იდგა და გაშტერებული, გაოცებული თვალები ცოლისა თუ ნაცოლარის ზურგიდან ლევანზე გადმოიტანა.

სტუმარი თუ მასპინძელი, ნოდარის მეგობარი თუ ნამეგობრალი-ინჟინერი ლევან შაბრიშვილი-უკვე ზეზე იდგა, მორცხვად იღიმებოდა, ხელებს უაზროდ აფათურებდა, უცნაურად იმმუნებოდა და არ იცოდა, რაეჭნა და რა ეთქვა, ტანზე ხალათი ეცვა

*** 205 ***

და ეტყობოდა, რომ ახლად შემოსული კი არ იყო არამედ აქაური შინაური, ამ ოჯახის წევრი, ან... ან პატრონი.

ოცი წლის ნამეგობრალი იყვნენ და ერთმანერთს თავიანთ-თავზე უკეთ იცნობდნენ. თავდაპირველად ლევანს ერთი რამ ემცნაურა ერთი რამ ეცა ტვინსა და ყურში: ნოდარის მარცხენა ხელის სალო-

კი თითი ისე აკაკუნებდა კედელზე, თითქო წამის მეათედს ითვლიდაო. ასე აფართხალდებოდა ხოლმე ეს თითი მუდამ, როცა ნოდარის სულში დიდი რამ შფოთი შეიჭრებოდა. თრთოლა, კანკალი რაკუნნი და ფართხალი უებარი მაჩვენებელი იყო ნოდარის გუნებისა, და ლევანსაც ასჯერ უთქვამს მისთვის: - მაჩვენე შენი ტერმომეტრი. . მაგ თითზე გეტყობა ყველაფერი...

და აი, ეს თითი-ტერმომეტრი ეხლა დაკლულ ქათამივით ფაროხალეზდა და მრისხანე დუმილს მწვავე კაკუნით არღვევდა

..იქნებ მდგბურად ჩასახლდა და... მეტი არაფერი?" - გაუელვ-ნოდარს და იმედნეულად გაიღიმა, მაგრამ სიდონიას "ვაი მე. და გაქცევა რომ გაახსენდა, თვითონაც "ვაიმე" ამოიკვნესა გულში და თავში გრიგალი შეეჭრა.

ბალდი მობრუნებული დარჩა: იჯდა და გოცეებული თვალებით ხან "ძია ლევანსა შესცქეროდა. ხან უცნობს სინჯავდა, თანაც პატარა გულით ჰგრძნობდა, რომ ვიღაც ახალმოსულმა, ასე უცნაურად რომ არახუნებდა კედელს, ამ მყუდრო ოჯახში რაღაც ქარიშხალი შემოიტანა და აქამდე სუფთა ჰაერი ელვით და ჩუმი ქუხილით გაიჟღინთა.

გაიოზი ამ ელვას ნათლად ხედავდა უცნობის სახეზე. რომელიც უცნაურად იკლაკნებოდა და საოცარი სისწრაფით იცვლებოდა ნეტა ვინ არის ის შავი კაცი? რად შემოიჭრა ყაჩაღივით? რად აკაკუნებს ამ კედელს? ან მუდამ დინჯი და უშიშარი "ძია ლევანი" რაღად დაიბნა და აირია? რატომ არაფერს არ ეტყვის? თუ მტერია-მტრულად დაუხვდეს და თუ სტუმარია, რატომ გამარჯვებას არ ეუბნება და დასაჯდომად სკამს არ სთავაზობს?

ან დედას რაღა დაემართა? ასე შეშინებული გაიოზს არასოდეს არ უნახავს .. მას შემდეგ აღარ უნახავს როცა... სამი თვის წინათ გაიოზს ბებია მართა უკვდებოდა. მანამდე ძია ლევანი მხოლოდ სტუმრად მოდიოდა ხოლმე, მართას სიკვდილის შემდეგ კი ამ სახლში გადმოვიდა და გაიოზს მამობა დაუწყო.

მაგრამ ბებია მართა რომ კვდებოდა, გაიოზის დედა მხოლოდ დარდობდა. სტიროდა კიდევაც.. ახლა კი, შვილმა დედის სახეზე ჯერ უნახავ შიშს მოჰკრა თვალი და მისი ელდანაცემი "ვაი მე"

*** 206 ***

ახლაც ყურებში უწივის. გარდა ამისა, რად მოსხლტა, რად გაიქცა, რად ჩაიკეტა კარი?

ამ დიდმა კითხვებმა სწრაფად გაურბინა პატარა თავში და პასუხს ლაპარაკიდან მოელოდა, რომელიც საცაა უნდა დაწყებულყო. მაგრამ ორივენი ჩუმად იდგნენ და თავიანთ-თავს ებრძოდნენ.

- გაიოზ, - ხმა ამოიღო ძია ლევანმა, - დაგიგვიანდა.

გაიოზს ჯერ ერთი ჭიქა არ დაელია. საათს აჰხედა. ჯერ ადრე იყო, ჯერ ოცი წუთი კიდევ ჰქონდა.

- წადი, - დაუმატა ლევანმა. - იქ სადმე დალიე, ან მაწონი შესჭამე.

ხელი წაავლო, მიატრიალა და ტალანში გაიყვანა. ბავშვი უხმოდ დაემორჩილა და ერთი წუთის შემდეგ სწრაფი ნაბიჯით გავიდა.

ლევანმა კარი ჩაუკეტა, მეორე კარიც გამოიხურა და ნოდარს აჰხედა. ახალმოსული ისევ წელანდელივით იდგა, ოღონდ ორივე ზელი მძიმე სკამის ზურგისთვის ჩაეჭიდნა, ოდნავ მოხრილიყო, დამწვარ თითს ახლა სკამს ურახუნებდა და ამღვრეული თვალები კედლისათვის მიებჯინა.

ლევანმა თავის-თავი უკვე იპოვა. ხელი ნაბიჯით შემოუარა მაგიდას და წელანდელ ალაგზე შესდგა. გრძნობდა, რომ პირველი სიტყვა თვითონ უნდა ეთქვა, თოფივით გატენილი ოთახი როგორმე უნდა დაეცალნა და აყენებული ჩახმახი სულ ნელა, უხმოდ უნდა ჩამოეშვა. უნდოდა თბილად, ძველებურად, მეგობრულად ეთქვა:

"გამარჯვება, ძმაო ნოდარ! საიდან გაჩნდი, როდის ჩამოხვედი?ა. და ორივე ხელი ჩამოერთმია მაგრამ ლევანის მაგიერ ვიღაც სხვამ ერთადერთი სიტყვა მიუგდო-მშრალი. ცივი და უგულო: "დაჯექი-

და ორივეს - მთქმელსაც და გამგონსაც - უმაღვე გაახსენდათ გამომძიებელი, რომელიც დასაკითხად შემოყვანილ მდაბიო ვინმე ბრალდებულს სწორედ ასე ცივად ეუბნება ხოლმე: "დაჯექი".

და ამ "დაჯექის- გაგონებაზე თითმა რაკუნს მოუხშირა.

ლევანი სხვანაირ კილოს ეძებდა და სულ სხვანაირს წააწყდა. მაგრამ გვიანდა იყო გამოცვლა. აღარ შეეძლო თბილად ეთქვა:

"გამარჯვება, ნოდარ! კაცო, საიდან გაჩნდი, როდის ჩამოხვედი?- მაგრამ გაყინული „დაჯექიც“: უკუ აგდო და ნამალადევი ღიმილით ჰკითხა:

- ეგ ხელი სად დაიწვი?

დამწვარმა თითმა კიდევ მოუხშირა რახა-რუხს. ლევანმა ისევ იგრძნო, რომ ის ხელი მის მიერ უხეშად მოთრეული საბაზი იყო ჰაერის გაწმენდისათვის, უქმი ცდა იყო კილოს პოვნისთვის, და

*** 207 ***

ისევ აჯობებდა ეკითხნა: "როგორ იმგზავრე, ნოდარ? რა ამბავია ემიგრაციის ბანაკში?ა

. ნოდარმა მასპინძელს გესლიანი ღიმილი შეასხა, თითქოს ეუბებოდა: "მაგაზე ნამდვილი სათქმელი ვეღარ იპოვნე?- და ხრინწიანი ხმით ჰკითხა:

. - ჯერ ეს მითხარი, ვინა ხარ აქ... ვინა ხარ ამ ოჯახში, სტუმარი თუ... თუ მასპინძელი?

ამ კითხვამ იდუმალების ფარდა ქალაღივით გაფხრიწა. დროყო ნამალევი თქმულიყო და ნაჩუმარი გამოჩენილიყო. ლევანი არც ლამობდა ამ წამის გადიდებას და თვითონაც ეძებდა შესაფერ იტყვებს. ოღონდ ეგონა, წაიბორძიკებდა, და ეშინოდა სათქმელი ლულულულით არ ეთქვა.

„ - მასპინძელი გახლავარ.

და ეს ორი სიტყვა ისე მტკიცედ წარმოსთქვა, რომ თვითონაც გაოცდა. ნამეტნავად უკვირდა, რატომ არ უთხრა: "მასპინძელი ?არ? და რად იხმარა ასეთ დროს მწვავე და კადნიერი "გახლავარ- რაც უნდა იყოს ძმადნაფიცები არიან. სიდონიაც ნოდარის ნაცო- ლევია და ეს ავეჯიც, ბინის მთელი მორთულობაც ამ კაცს ეკუთვ- ნის... ან მისი ნაკუთვნიება.

მაგრამ არა უშავს-რა: ლევანი კმაყოფილიც იყო, რომ ეს რიტყვა იხმარა, რადგან მტკიცე ხასიათი ჰქონდა და დოსტაქარი რომ ყოფილიყო, სურდოს მკურნალობასაც კი ნეშტარით შეუდგე- ბოდა.

ნოდარის თითი ავტოს მოტორივით არაკუნდა. ლევანი უძრავად , იდგა და ერთ თვალს იმ თითს ადევნებდა, მეორე კი ნოდარის სახეზე ჰქონდა მიბჯენილი, რომელიც ტკივილის ელვისგან თრთოდა და იგრძობდა.

"ეს წუთი გადასჭრის ყველაფერსა - გაიფიქრა ლევანმა და მარჯვენა ხელი უნებურად ჯიბისკენ წაიღო.

ნოდარმა სკამი იქით გადასდგა. თითი ჰაერში აუთამაშდა. კრიჭა შეკრთა და ხელები თავისთავად მოეკუმშა. უნდოდა რაღაც ექნა რომ ეთქვა - რაღაც უკმეხი, შხამიანი და სახიფათო. მაგრამ ამ დროს- სწორედ ამ დროს - ჩაკეტილ ოთახიდან უცნაური ხმაური მოისმა. ნოდარმაც და ლევანმაც ყური მიუგდეს და მიჰხვდნენ: იქ, ჩაკეტილში, სიდონია ქვითინებდა.

იღვნენ და ხმა ვეღარ ამოეღოთ. ჩამხჩვალი, ჩუმი და ნაგლეჯად ამოვარდნილი ტირილი, თითქოს ორივეს ალხოებდა, არბილებდა, დაჭიმულ სიმებს ადუნებდა, და ნოდარის თითმაც თითქო ფართ- ხალს დაუკლო.

*** 208 ***

დედა-შენი... დედა-შენმა აქ რაღაც დაგიტოვა. - უცებ ალა- პარაკდა ლევანი.

- დედამ? --- გაოცდა ნოდარი იმის გამო, რომ მშობელი ეხლა- და გაახსენდა, სხვამ გაახსენა. და ოთახს თვალი მოავლო. თითქო ვინმეს ეძებდაო "რა იქნა?.. სად არის დედა?

- დედა-შენი? - ისე ჰკითხა მასპინძელმა, თითქო კითხვა ვერ, გაიგოო, და თავი ჩაჰლუნა.

- ჰო. დედა. სად არის დედა?

ლევანმა უფრო დაბლა ჩაღუნა თავი და სდუმდა მეორე ოთახში სიდონიას სლუკუნმა იმატა.

- დედა სად არის მეთქი, ლევან?

ლევანმა თავი ასწია, თვალებში შეხედა და ჩუმი ხმით ჰკითხა

- ნოდარ.. - და დუმილის შემდეგ დაუმატა. - უკვე სამი თვე გავიდა... ფილტვების ანთება ჰქონდა. .

ნოდარმა დამწვარი ხელი მკერდზე მიიღო, ღრმად ამოახვნეშა და ბარბაცით იქვე სკამზე დაეშვა.

წელან ლევანი გუმანით მიხვდა, რომ სიდონიას ქვითინმა აყენებული ჩახმახი ნახევრამდე დაუშვა, ეხლა კი დედის სიკვდილმა თითქო კარ-ფანჯარაც გამოაღო და მოშხამულ ოთახში გრილი და სუფთა ჰაერი შემოუშვა.

- დაიცა .. აქ მოიცა. - უფრო დაბალი ხმით უთხრა ლევანმა, - წავალ, სიდონიას დავხვდავ - და მეორე კარისკენ გაემართა. და სანამ გავიდოდა, დაინახა, რომ ნოდარმა ისე ჩაიქნია თავი, თითქო თავის ბედს სჩიოდა. ან ლევანს ეუბნებოდა: ჰო. წადი. სიდონიას მიჰხედო.

ჩაკეტილ ოთახში ჩურჩული გაისმა, მერმე გახშირდა. სამაგიეროდ ქვიონინი ჯერ სლუკუნად გადაიქცა და შემდეგ სრული დუმილი ჩამოვარდა.

როცა ათიოდე წუთის შემდეგ ლევანი . სასადილოში შემობრუნდა, ახალ-მოსული ისევ გახევებული იდგა და ეტყობოდა, ნამეგობრალის დაბრუნებას ელოდებოდა. ეხლა მთელი ტანით თრთოდა და ფორხილით ამბობდა:

- წელან . წელანვე მიხდოდა შენი ნახვა, სანამ. . მანამ გავიგებდი, რომ შენ ამ სახლში... მაგრამ გადავდოთ.

- გადავდოთ, - უმაღვე დაეთანხმა ლევანი

- ასე სჯობია.

- სჯობია.

- მაშ. . -- უნდოდა ეთქვა "მშვიდობითა, მაგრამ სთქვა - მაშ წავალ.

*** 209 ***

- წადი.

: და ლევანის ,წადიმ " სჯობია" და "გადავდოთ" წელანდელ "დაჯექი-ვით მშრალი და ცივი აღარ იყო, მაგრამ არც ოდინდელი-ვით თბილი, არამედ მუდამივით დინჯი, წყნარი და იმ წითელ მაგიდასავით სწორი, სადაც ლევანი იჯდა ხოლმე და თანამშრომლებს მოკლედ და მკაფიოდ უჭრიდა:

-- კარგი... არა... წადით... მოიტათ.

და ნოდარიც წამოვიდა. ისე წამოვიდა, როგორც სამი თვის წოლარი გამოდის ხოლმე სამკურნალოდან.

წელანდელივით ქალაქს აღარ ათვალიერებდა. გულზე ლოდივა, თავში ბინდი ედგა და წინ კაემანი მიუძლოდა.

ერთი საათის შემდეგ სარდიონთან შევიდა და უთხრა:

-- ოთახი მინდა. - და ჩამოჯდა.

სარდიონმა შეჰხედა. ენა დაიდუმა და გავიდა. ათიოდე წუთის შემდეგ ისევ შემოვიდა და მოკლედ მოსჭრა:

.. - მზად არის. - და ველარაფერი ვერ შეჰხედა.

ნოდარი ლასლასით გავიდა და ისე ჩაიკეტა კარი, როგორც

წელან სიდონიამ. შემდეგ ნამეხარ გულზე ხელი მიიღო, თითქოს შისი შემაგრება ეწადოს. ოდნავ წაბარბაცდა და ჩაზნექილ საწოლზე მიეგდო. და ის საწოლიც ნოდარსავით აკრუსუნდა, აკვნესდა და დროგამოშვებით ისე მოსთქვამდა, და ოხრავდა, თითქო ზედმწოლარეზე მგლოვიარედ იყო და ზარს ეუბნებოდაო.

მაშ ასე: დედა ჰყავდა და აღარა ჰყავს, შვილი ეზრდებოდა და ვეღარც კი იცნო, ერთი მეგობარი - საყვარელი, უმაგივრო, ერთგული ცოლი ჰყავდა და ისიც მოჰპარეს.

"დიაღ, მომპარეს. არც კი შემატყობინეს".

სამი თვის წინათ, როცა დედა უკვდებოდა, ან უკვე მკვდარი ჰყავდა, სიდონიასაგან უკანასკნელ!ი წერილი მიიღო, ათჯერ მაინც წაიკითხა, მაგრამ იქ გადაკვრითაც არაფერი ეწერა, ახლაც ჯიბეში აქვს ის წერილი.

და მოთელილ ქალაღდს დაუწყყო კითხვა:

"ჩემო ნოდარ- - და ეხლალა აკვირდება: აღარც "მვირფასო-, აღარც "იმედო" აღარც "სიცოცხლეც": მაშ რალაც მომხდარა.

სადლაც რალაც გამწყდარა. რამ გააბრუა მაშინ მაგრე რიგად, რომ ეს მშრალი და ცივი დასაწყისი აქამდე ყურად არ იღო? ჰო, მართლალ, მაშინ სხვა რამით იყო დაყრუებული, დაბრმავებული.

„მოთმინება გამომელია. მეტის ატანა აღარ შემიძლიან“.

*** 210 ***

ცხადია, აშკარად ამბობს ყველაფერს. მაგრამ ნოდარმა - არ დასდო ფასი, რადგან რვა წელიწადში ერთი წერილიც არ მიუღია, რომ იგივე აღარ შემიძლიანი არ წერებულიყო.

ფინჯნის ბრალია, ფინჯნისა! .

„რაკი შენი ლანდები ჰმ, ლანდები! დ გაიფიქრა ნოდარმა) ჩემს თავსა და ჩვენს შვილს ამბობინე, პასუხიც სავსებით მარტო შე - უნდა იკისრო“.

მარტო ნოდარმა უნდა იკისროს ესეც ცხადია. აკი კისრულობს, - აკი ჰგდია სხვის ოთახში და მოღვარებულ კაემანს- მარტო, ებრძ-: ვის -- მარტოდ-მარტო, ისეც მარტი ისეც ერთი, ერთად-ერთი! ,

და ნუ გაგიკვირდება თუ იმანაც დაგივიწყა, ვინც რვა წელიწადია თითქმის აღარ გაგონდება“:.

განა ამაზე პირდაპირ კიდეც შეიძლება აზრის გამოთქმა?! "ნუ- გაგიკვირდება!: აკი არც უკვირს!. დიაღ, აღარ უკვირს, მაგრამ ეს ოხერი გული ლამის ამოფრინდეს და ამ სულელმა ცრემლმა ლამის სულ დაალბოს ეს წერილი. და ისე ამოიოხრა: |"ვაი მე!, თითქოს ია გულიც ამოეყოლებინოს. ამოიოხრა და სიდონიას წე- ლანდელი "ვაი მე" გაახსენდა.

მართლა ვუი შენ, ნოდარ შუბიძე, რადგან ასე უცებ დაობლ- დი, დაქვრივდი და მთელ ქვეყანაზე, ოხერ- ტიალად დარჩი განაგრძე კითხვა, იქნებ იქ მაინც იპოვნო გულის მოსაოხი და

ცრემლის მოსაშრობი

"შენ მიერ გამოგზავნილ ფულს მარტო გაიოზის აღზრდაზე ვხარჯავ, ჩემზე კი მანეთსაც აღარ ვიმეტება.

აჰა, ცხადზე-უცხადესია! "ჩემზე კი მანეთსაც აღარ ვიმეტებ წინათ იმეტებდა), რადგან ეხლა უშენოდაც შემოდლიან ვიცხოვრო".

რა თქმა უნდა, შეუძლიან! ძალიან ადვილადაც შეუძლიან. ახალი ზარი თუ საყვარელი იშოვნა (ეხლა ვილა გაარჩევს) და იმის ხარჯით სცხოვრობს. მაგრამ რამ გამოატვინა ნოდარ შუბიძე, რომ ეს სტრიქონებიც ვერ გახსნა და ცხადი გასაგები ვერ გაიგონ

"ფინჯანი, წყეული ფინჯანი - წამოიძახა და განაგრძო:

"დროა გათავდეს და ჩვენს წარსულს მიჯნა დაედოსი.

რაო რა სწერია? დრო გათავდეს?...აჰა, მორჩა და გათავდა!
და მიჯნა დაედოს... დიდებულია, ჩაყრილია! წელან, ორი საათის წინათ ისეთი მიჯნა დაედო,- არა, დაედო კი არა, ჩაითხარა, უფსკრულივით ჩაინგრა,- რომ იმ ზვარს, იმ უნაპირო და უძირო ხრამს არწივიც ველარ გადაუვლის.

რა ფუქსავატია, რა ბეყეჩა ვინმეა ნოდარი!

*** 211 ***

. "წყეული, შეჩვენებული ფინჯანი!:- და ფაიფური მაგიდაზე გადააგდო. ფინჯანმა ზარის ხმით გაიცინა, ყირამალა შეტრიალდა. პირქვე დაემხო და გახევდა.

., ნოდარმა ძლივს ჩაიკითხა წერილი. რომელიც ვერხვის ფოთოლივით კანკალებდა, რადგან დამწვარი თითი ქვეიდან გრიგალივით ეხეთქებოდა და იალქანსავით ჰფურთნიდა.

წერილიც გადააგდო. მოიბუზა და კედლისკენ . გადაბრუნდა, თითქო ვინმესი სცხვენოდა და პირსახეს იმაღავდა

.. სადილის დროს სარდიონმა კარი დაურახუნა.

- არ მინდა. - უპასუხა და ფანჯარას მიუჯდა.

. ვახშამმა რომ მოაწია, ერთხელ კიდევ დაუკაკუნეს.

ნოდარმა ბრაზით შესძახა:

- არ მინდა მეთქი!

, და სამ ღღეს იჯდა ტუსალივით და დროგამოშვებით იძახდა:

- აკი გითხარი, არ მინდა!. თავი დამანებე!. გეუბნები, არ

. მინდა მეთქი!

. ხოლო მეოთხე დილას ასე ჰფიქრობდა:

. "დედა მომიხუცდა, გაცივდა და ფილტვების ანთებას გადაჰყვა.

მაშ ბრალი არავისაც: არ ედება. აქ რომ ვყოფილიყავი, ვერც მე ვუშველიდი"

: რასაკვირველია, ვერაფერს უშველიდა. რა თქმა უნდა, ბრალს ვერავის დასდებდა, რომ არ მისწერეს, ესეც გასაგებია. მაშ დედის საქმე გათავებულია.

∴ "გაიოზი ჩვენთვის არავის წაურთმევია. საბრალო სიდონია

. რვა წელიწადს უჩემოდ ზრდიდა, და რადგან უკვე გათხოვდა, და შეიძლება-მეორე და მესამეც ეყოლოს, ამიტომა...

ამიტომ სიდონია გაიოზის თავს არ შეედავება. ესეც ცხადია და გათავებულია.

"თვითონ სიდონია ხომ":....

.. სიდონიას საქმეც ხომ მორჩომილია. ვერაფრით ველარ უშველის, და თუნდაც რომ მოახერხოს, არც იკადრებს: რა ოხრად უნდა ქალი სხვისი ნატუჩარი, ნახელარი და მონათელი? ჩანჩურაც აღარ მიიკარებს თავის და სხვის ნაცოლარს, მაშ რად უნდა შეირცხვინოს სახელი ნოდარ შუბიძემ. დიდებული სახელი, დიად, დიდებული, . რადგან ასეთია მისი მომავალი: ხვალ თუ ზეგ მეხივით გავარდება და მთელ ქვეყანას მოედება

და ფინჯანს ორივე ხელით მაგრად ეჭიდებოდა, თითქოს ეშინოდა. ჩიტვიტით არ გამიფრინდესო.

*** 212 ***

არა, რაღა ლევანს აეკიდა, რაღა ლევან შაბრიშვილს შეეფეთა, ნამეგობრალს და ერთად-ერთ ინჟინერ-კერამისტს, რომელიც პარიზიდანვე აირჩია დამხმარედ და შუამავლად? ბედის სიცილია, უბრალო შემთხვევაა, ზევიდან ჩამოვარდნილი აგური რომ ვინმეს დაეცემა, ან ვაგონი გაიტანს, ყველა მისი ნაცნობ-ნათესავი იტყვის ხოლმე: "რაღა იმ უბედურს დაემართათ?ა და ეს "უბედურია დღეს ნოდარ შუბიძე გამოდგა, ბედნიერად კი ნამეგობრალი ლევანი მოეჩვენა, რომელიც მრავალ ქარტეხილს გადარჩა, რადგან მუდამ შორს იდგა გრიგალების ბუდესგან და მხოლოდ თავის დარგში მუშაობდა - თავჩალუნული, დამაფული და კამეჩივით გამძლე.

თუმცა რა ბედენაა! ლევანს გაჰყვა თუ სხვა ვინმეს, რა ფასი აქვს? პირველ დღეს გულის თქმას აჰყვა, პატივის შელახვა იუკადრისა და სერიოზულად ჰფიქრობდა უკანვე დაბრუნებას, ახლა კი ამაზე თითქმის ეცინებოდა და თავის-თავს არიგებდა: "შე ტუტუცო, ეს ფინჯანი, ქვეყნის საჭე, ხელში გეჭიროს და ცოლის დაკარგვის გამო გასწირო შენი თავიც, შენი სახელიც, შენი მშრომელი ხალხიც და მისი მომავალიც?! ალბათ გავგიჟდი, თორემ ეს სისულელე თუნდ ერთ წამითაც როგორ მოიკიდებდა ფეხს ჩემს თავში?

აგრეა, ცხადია, გაგიჟდა, დროებით შეირყა. ან რა.ექნა? ნოდარიც ხელმოცარულია და ისიც ყალბი სიამაყით, ხავსმოკიდებული თავმოყვარეობით არის გაჟღენთილი. მაგრამ რა დროს ეს არის!

„ჯანდაბას სიდონიაც და ჩემი თავიც! - ღრმა რწმენით წამოიმახა და ერთხელ კიდევ გადალახა საზღვარი.

ფითრის ფერი ედო, მაგრამ უკვე განკურნებული იყო: ფეხზედ მაგრად იდგა, ოვალები ულივლივებდა, სახეზე ხალისიანი ღიმილი უთრთოდა და. ხმაც მტკიცე ჰქონდა. როცა სარდიონი შემოუშვა, ფული მისცა და უთხრა:

- ნურაფერს დამაკლებ, ნურც თქვენ დაიკლებთ. დღეს ერთი კარგი სადილი შეამზადებინე და... ჰო, ის უნდა მეთქვა: საათის სამზე სიდონიასთან გადი და გაიოზი... გაიოზი მოიყვანე... უთხარი,

დღესვე უკან გამოვგზავნი თქო.

- მეტი არაფერი ვუთხრა? - ყოყმანით ჰკითხა სარდიონმა
- მეტი არაფერი... ჰო, მართლა, შენს კნეინასთან ბოდიში
მომხადე. ოთხი დღეა აქა ვარ და ვერც კი მოვიკითხე ახლა მეჩქა-
რება... სადილად დავბრუნდები და მეც მოვთხოვ შენდობას. მაშ
ჯერჯერობით კარგად იყავით.

და გულდინჯად გავიდა.

ერთი საათის შემდეგ შუბიძე ფართე და ნათელ კაბინეტში
შევიდა, ერთ წამს კარებში შესდგა. მაგიდასთან მჯდომს გადაჰ-

*** 213 ***

და, გაულიმა და ხელგაწვდენილი გაემართა მისკენ, თანაც მია-
დახა:

-- გამარჯვება, ლევან!

ლევან შაბრიშვილი წამოდგა, ღიმილითვე უპასუხა და ხელი
მაგრად ჩამოართვა:

. -- გაგიმარჯოს, ნოდარ, როგორ ხარ?

- ძალიან კარგად.

. - მეგონა აღარ მოხვიდოდი.

- მართალს გეტყვი: უკანვე გაქცევის სურვილმა ერთი წუთით
გამკრა, მხოლოდ ერთით, მაგრამ დავძლიე და აი... აქა ვარ.

. - მაშ რატომ აქამდის არა მნახე?

ნოდარმა მხრები შეიშმუშნა, გაიღიმა, შეყოყმანდა და -

. - ვინელებდი, - მორცხვად უპასუხა.

ლევანმა თვალი აარიდა და მცირე დუმილის შემდეგ დაბალი
. ხმით ჰკითხა:

. - მერმე?

- გათავდა... მოვიწვილე, - უფრო დაუწია ხმას ნოდარმა, -

მოვიწვილე, რადგან... რადგან ეს საქმე... ჩემი პირადი საქმე მცირე
. წერტილად მომეჩვენა თვალუწვდენელ მინდორზე... მინდორზე,
რომელიც უნდა მოვხნათ... ჩვენ უნდა მოვხნათ.

.. პირისპირ იდგნენ. თვალი თვალში გაუყარეს. ლევანს თვალებში
: სიამისა და ნდობის ნაპერწკლებმა გაურბინა.

- მაშ მე... მე აღარაფერს მაბრალებ? - ჩურჩულით ჰკითხა.

- არაფერს... აღარაფერს --- წრფელი კილოთი მიუგო ნოდარმა.

, ლევანმა ხელი გაუწოდა. ნოდარმა თავისი დაუხვედრა. დიდ-
ხანს ეჭირათ და უსიტყვოდ იღიმებოდნენ. მერმე ლევანმა ერთი
სიტყვა მიუგო:

- დაჯექი.

ნოდარს ოთხი დღის წინათ ნათქვამი "დაჯექი" გაახსენდა, უნე-
ბურად შეადარა და დღევანდელში სითბო, ნდობა და სირბილე
მოეჩვენა.

ორივენი პირისპირ მიუსხდნენ მაგიდას და დადუმდნენ. ხანგრძ-
ლივი, უხერხული სიჩუმე ჩამოწვა წითელ ოთახში. ორივენი პირ-

ველ სიტყვას ერთმანეთისგან ელოდებოდნენ.

ბოლოს ლევანმა ჰკითხა:

- რას მეტყვი?
- აჰა, დავბრუნდი. ჩემად შემოვიპარე - და გაჩუმდა.
- მართლა? მერმე?

*** 214 ***

|- ვიცოდი, რომ შეეძლოთ სასტიკად დავესაჯე... მაგრამ ვეღარ მოვითმინე და წამოვედი.

- რა ვერ მოითმინე? -- და თვალი თვალში გაუყარა.
- უცხოეთში ხეტიალი... აღარა მჯერა იმათი... ჩვენს ხალხს .

დავუბრუნდი.

- რომელ ხალხს?
- ცხადია, მშრომელ ხალხს. სხვანაირი ხალხი აღარ არსებობს. ასში ხუთი სათვალავში ჩასაგდებიც არ არის.

--- მიზანი?

--- შენთან და "იმათთანა ერთად მუშაობა ჩვენს მშრომელ - ხალხისთვის და მასთან ყოფნა ლხინშიც და ჭირშიც, ნამეტნავად ჭირში, რადგან ლხინის დროს აფრიკელებიც კი აქ ამოვლენ, გაქცევით კი ბედნიერ ცხოვრებას მხოლოდ გიჟი გაექცევა.

და ისევ დუმილი ჩამოწვა. ლევანი სწორად იჯდა და ნოდარს თვალს არ აშორებდა. ტუჩებზე ისევ წელანდელი ოდნავი ღიმილი , .უთრთოდა, ხოლო შავი, ცივი, მჭრელი თვალები მოსაუზრისა გულში ჰქონდა ჩაბჯენილი,

უცებ-ის თვალები ნოდარის დამწვაო ხელზე გადაიტანა და შეამჩნია, რომ თითი-ტერმომეტრი ოდნავლა უკანკალებდა.

,ორგული რომ ყოფილიყო, --- გაიფიქრა - თითი ფართხალს და კაკუნს დაიწყებდა`.

იმ თითიდან თვალი კვლავ ნოდარის გულში გადაიტანა, იქიდან ისევ თითზე გადმოვიდა და ბოლოს ჰკითხა:

-- მაშ... რა მოგიტანე? რა გიდევეს თავში? -

ნოდარმა თავისებურად გაიგო და უპასუხა:

- თითქმის რვა წელიწადს ვმუშაობდი განთქმულ სევრის ქარხნებში, ქიმიკოსი და კერამისტ ვარ.

--- ვიცი. პოლიტიკურად რას იტყვი?

ნოდარი არც ჩაფიქრდა, არც აირთ და მტკიცე ხმით მიუგო:

-- სრული ლოიალობა, სრული ერთგულება! .

ლევანი კვლავ ტუჩებით იღიმებოდა, ზედა ტანით ოდნავ შესამჩნევად ირხეოდა. მკვეთრი თვალები ნოდარის გულიდან თითზე და თითიდან რევ გულში გადაჰქონდა. შემდეგ თითქო თავისთვის წაილაპარაკა:

- ოდესღაც ეგეც საკმარისა იყო, ახლა კი... -- და გაჩუმდა.

--- ახლა კა შეიძლება აღარ იკმარონ? - გაოცებით დაამთავრა |ნოდარმა და.თვალი თვალში გაუსწორა. მაგრამ იქ ვერაფერი ამო-

იკითხა რადგან მგგობრის თუ ნამეგობრალის თვალებსა და. ღი-
მილში ვერავინ . ვერასოდეს ვერაფერს კითხულობდა. დუმილის

*** 215 ***

დროს მისი აზრი, მისი " ჰო და " არა", წყრომაც, და სიამეც, დას-
ტურიც და უარიც მუდამ გულსა და ტვინში რჩებოდა ცხრაკლი-
ტულით ჩაკეტილი და არასოდეს თვალებსა და ტუჩებზე არ გამო-
დიოდა.

- ახლა კი შეიძლება აღარ იკმარონ? დ ხელახლა ჰკითხა ნო-
დარმა და თითმა კანკალს ოდნავ უმატა.

ლევანმა ტერმომეტრის აწევა შენიშნა და ისევ ღიმილით სდუმდა.
მაშინ ნოდარმა უთხრა:

- ლევან, ყური მიგდე,- და თითის კანკალის ანარეკლი ხმაში
გადმოუსახლდა,- ერთგულება ხურმა კი არ არის, რომ მოგბეზრ-
დეთ და დაიწუნოთ. ხვალ რომ როიმე მოხდეს, თოფი უნდა ავილო
და მტრისა და ჩემი სისხლი უნდა დავღვარო.

- საბუთს მოგთხოვენ.- ცივად მიუგო ლევანმა.

- აქაურ ფულზე რომ ვიანგარიშოთ, პარიზშიორი ათასი

- მანეთი მეძლეოლა, აქ კი...არ ვიცი რა მომელის. შეიძლება ციმ-

- ბირშიც გადამსახლონ.

- ადვილად შეიძლება.- დაუდასტურა ლევანმა

- მიუხედავად ამისა, მაინც ვეახელი.

- საბუთი მეთქი? დ გაახსენა მეგობარმა თუ ნამეგობრალმა და

- ისევ გაუშვირა ხელი, თითქო მონათხოვს ნივთსავით ხელში ჩადებას
ელოდებოდა.

- საბუთი?- ჰკითხა ნოდარმა და წამოდგა.

დამწვარი ხელი აუჯანყდა. ჯიბისკენ წაიღო, ისევ ამოიღო და ლევანს
გამოწვდენილ ხელში პატარა ფინჯანი ჩაუდო, თანაც დააყოლა:

- აჰა, ინებე.

და ისევ იერი აისხა, თითქოს იმ ხელში ქვეყნის ბედი ჩაედოს.

ლევანმა იმ ფინჯანს დაჰხედა, შემდეგ გაცეცხლებული თვალები ნოდარს აავლო და
გაიფიქრა:" გაგიჟდა?" მერე ისე თვალები ისევ ფინჯანზე გადმოიტანა, კვლავ
ამყად მოღიმარე ნამეგობრალს შეანათა და განცვიფრებას ოდნავი შიში
დაერთო:" ცხადია, გაგიჟდა", და ორი სიტყვაც დაუმატა:" საწყალი ნოდარი!.

*** 216 ***

და შეწუხებული ლევანი იმაზელა ჰფიქრობდა, რომ "საწყალი
ნოდარია როგორმე მშვიდობიანად გაესტუმრებინა. უცებ მეგობ-
რულად გაუღიმა და უთხრა:

- დიდებულია!.. მშვენიერია!..

- მშვენიერი კი არა, განძია, უდიდესი განძია. - ღრმა რწმენით შეუსწორა ნოდარმა.

- რა თქმა უნდა, - უმაღვე დაეთანხმა ლევანი, - ნამდვილი განძია.

- ფასდაუდებელი რამ არის! - ფორიაქით შესძახა შუბიძემ. -- ორ წელიწადში ქვეყანას შეატრიალებს და მილიარდებს მოგვცემს.

"საწყალის -- ერთხელ კიდევ გაიფიქრა, ხმამაღლა კი უმაღვე დაეთანხმა: --- უეჭველად, უეჭველად. - და ფინჯანი გაუწოდა. -- წაიღე და მაგრად შეინახე. არავის აჩვენო, თორემ...

ნოდარი ეხლავდა მიუხვდა: "გიჟი ვგონივარ". ფინჯანი ჩამოართვა და უთხრა:

- ლევან, ჭკუიანი. მცოდნე კაცი ხარ და მალე გაიგებ. აბა, მიყურე და მიმიხვდი.

უცებ ხელი მოიქნია, ის ფინჯანი მთელი ძალღონით კედელს მიანარცხა.

ფინჯანმა უცნაური ზრიალი მოიღო და ოთახი რაღაც ახალი, უჩვეულო და გაუგონარი ჟღარუნით გაივსო. კრიალით უკანვე გადმოხტა, მუხის იატაკზე გაგორდა და იდუმალი ჟღარუნი ერთ-ზე კიდევ გაიღო.

ნოდარი გაგორებულ ფინჯანს მიჰყვა. შმაგიანივით გცა და ისე ურტყამდა მძიმე ფეხებს, თითქო გველს სჭყლეტავდაო, თანაც სიხარულით გაიძახოდა:

- აჰა, ლევან, აჰა! შეხედე!.. ნახე! დარწმუნდი!

შემდეგ უვნებელი ფაიფური აჯანყებული ხელით აიღო, განცვიფრებულ ლევანს გადასცა და ჰკითხა:

- გაიგე?.. გესმის?.. მოისაზრე? -

ლევანს სწრაფი მოსაზრება და შესაფერი ცოდნა ჰქონდა, ამიტომ? პირველივე სიტყვა საგნის შუაგულს მოახვედრა:

- რისგან არის ეს ფინჯანი?

--- თიხისაგან.

- რაო? - და თავის სიცოცხლეში თვალეში პირველად გაახილა ასე ფართედ და განცვიფრებით.

- თიხისგან მეთქი! - ამაყი სიხარულით მიუგო ნოდარმა.

- თიხისგან?

- თიხისგან, ნამდვილი თიხისგან. - განიმეორა ნოდარმა.

*** 217 ***

--- თიხისგან და... კიდევ რა?

-- შვიდი მეთაუდი თიხა, ესე იგი უფრო მასალა, და კიდევ რაღაც... რაღაც... ძალიან იაფი. ყური მიგდე, ლევან... - და ორივე ხელით მაგიდაზე დაეხრჩინა. თითი სარეკელასავით არახუნდა. -

-: ყური მიგდე. ეს თიხა, ეს ფინჯანი ფოლადზე უფრო მაგარია.

. - დაუჯერებელია.

. - ეხლავე დაიჯერებ... აქ მომეცი.

ფინჯანი ხელახლა გამოართვა, კედელთან მდგარს პატარა მაგი-
დაზე გვერდით დასდო, ზედ კედელს მიაყუდა და უთხრა:
- ამოიღე რევოლვერი და ესროლე...
ლევანი ყოყმანობდა.

: - ამოიღე მეთქი, ნუ გეშინიან. პირველი მცდელი და მიმრქ-
მელიც შენ იქნები.
- დაიცა, აქ არ შეიძლება. სარდაფში ჩავიდეთ.
-. ძალიან კარგი. ჩავიდეთ.

სამი წუთის შემდეგ ელექტრონით განათებულ სარდაფში იყვ-
ნენ. ნოდარმა ფინჯანი ისევ კედელს მიაყუდა და განზე გადა-
ლევანის ხელში ნაგანის შავმა ლულამ იელვა.
- ოღონდ ოდნავ ცერად დადექი... ტყვია არ ასხლტეს და არ
.. მოგხვდეს... აი ასე... აბა, დაუმიზნე.
ლულამ ჰაერში რკალი მოხაზა, ნელა დაეშვა და გაიყინა.
უცებ სარდაფი ქუხილმა გაავსო.
- აჰა, დაჰხედე. - და ნოდარმა უვნებელი ფინჯანი მიაწოდა.
ლევანი ფინჯანს ათვალთვლებდა და არა სჯეროდა: ძირის შუა-
გულში ოდნავ ეტყობოდა მონახვედრი.
- აი ტყვია სად არის.
ლევანმა უკან მიიხედა და იქ, კედელზე, სადაც ნოდარის თითი
ფართხალებდა, მცირე ნაჩვრეტი დაინახა. ისევ ზევით ამოვიდნენ.
ლევანმა ორივე კარი გასაღებით ჩაჰკეტა, ისევ თავის ალაგზე დაჯდა
და უთხრა:
- კარგად გამაგებინე.
ნოდარმა ადვილად გააგებინა, რადგან ლევანს სწრაფი მოსაზ-
რება ჰქონდა და ამ დარგშიც კარგა ხნის ნამუშევარიც იყო. დაბალი
ხმით, მაგრამ აღფრთოვანებით და ფორიაქით უხსნიდა.
მალე მთელ ქვეყანას ამის ჭურჭელი მოედება, რადგან ძალიან
ლამაზიც არის და არც ოდესმე გატყდება. ხის მრავალ ნივთსაც
გასდევნის და ერთი სახლიც არ დარჩება, რომ გარედან მაინც აგუ-
რისა და ქვის მაგივრობა არ გასწიოს. რკინა და ფოლადი დამძველ-
და, დამვირდა და მალე მათი სახსენებელიც აღარ იქნება.

*** 218 ***

-- დაიცა, დაიცა! - შეაწყვეტინა ლევანმა. --- ან შენ ყოფილ-
ხარ გიჟი, ან გსურს მე გამაგიჟო. -
- ყური მიგდე მეთქი.
ყური უგდეთ და ნუ შემინდებით: არც ნოდარია გიჟი. არც
ლევანი გავიჟდება, რადგან -
- ვთქვათ რკინისა და ფოლადის გაუქმება ცოტა შორეული
ამბავია, დანარჩენი ხომ შენვე გამოსცადე და უკვე ხელში გიჟი-
რავს.
- ეგეც კმარა, თუ მართლა აგური, ხე, ქვა. ფაიფური და
ფასიანი განდევნა.

- დამიჯერე, კიდევ ბევრ რამეს განდევნის. მთელი ქვეყანა პურსავით მიესევა. უმთავრესი კი ის არის, რომ საიდუმლოება ვერ გაიგებენ.

- მართლა?

- მართალს გეუბნები. ჩვენი ქვეყანა ბოლით - გაჟღინთება ყოველი მხრიდან მილიარდები წამოვა. ათიოდე წელიწადში ჩვენს თავს ჩვენც ვეღარ ვიცნობთ. ქვეყანას ბადესავით დავსერავო ქარბნებით, გზებით, არხებით, სკოლებით, სამკურნალოებით. ხალხი ჭუჭყს მოიცლის, უმეცრებას ჩამოირეცხავს, . გასუქდება და.. და ამერიკას გაუსწრობს.

- დაიცა, დაიცა! - ერთხელ კიდევ შეაჩერა ლევანმა, რადგან თვითონვე ეშინოდა ნოდარის ბოდვა დაეჯერებინა.

მაგრამ აშლილი გამომგლნი მაშინლა შესდგა, როცა სათქმელი ძირამდე დასცალა, დასცალა და დაუმატა:

- ახლა ხომ გესმის ჩემი?

- მესმის, მაგრამ... ჩემს გარდა კიდევ ვინ იცის ეს ამბავი?

- ჯერ არავინ, არც ერთმა სულიერმა.

- არც უცხოეთში?

- არც უცხოეთში. მე ადვილად შემეძლო მილიონების შოა-ა, მაგრამ .. უკვე გითხარი... ხომ გესმის, ლევან?

ლევანი უხმოდ უგდებდა ყურს და აღარ იცოდა, ნათქვამის მეთედი დაეჯერნა თუ მეთედი. მაგრამ სწრაფი, ნათელი, პრაქტიკული გონება ჰქონდა და უმთავრესი თავის თვალთ ნახა და ტყვიითაც გამოსცადა. ესეც საკმარისი იყო, რომ ეს ურყევი, მეოცე და შეუვალი კაციც შინაგანი ცეცხლით და იმედით ანთებულყო. ბედნაკრავ მეგობარს ყველაფრით უსმენდა: ყურებით, გულით, თვალებით, შუბლით, ტვინით და კბილებითაც, უსმენდა და წელანდელი "საბუთია აღარც კი აგონდებოდა.

*** 219 ***

.კიდევ დიდხანს ისაუბრეს, ათასჯერ ასწონეს, გაზომეს და ნაუბარს თავი მოუყარეს. ბოლოს ლევანმა უთხრა-

. - წამო. ნოდარ, "იქა წავილეთ. და ეს საქმე გავაცხოთ და ათაც მოვუსმინოთ.

- წავილეთ.

და ორივენი წავიდნენ.

: კარს რომ მიადგნენ, ლევანი შესდგა და მეგობარს მიუბრუნდა:

- ერთი რამ უნდა გკითხო, ნოდარ.

- მკითხე, ლევან.

- ეს... ეს ფინჯანი რომ არ გქონოდა, მაინც... მაინც დაბრუნდებოდა? - და მჭრელი თვალებით გულის ფსკერამდე ჩასწვდა.

--- რა თქმა უნდა. დავბრუნდებოდი! - უმაღვე დაუხვედრა შუბიძემ. - უფრო ადრეც დავბრუნდებოდი.

ლევანმა თავი ჩაიქნია და გაიფიქრა: „დაბრუნდებოდა-:, და კა-

რეზში გასაღები გადაატრიალა.

- მაშ მივდივართ?

- მივდივართ

და სწრაფი ნაბიჯით გავიდნენ.

1929წ.